

เส้นทางสู่...

ความพอเพียง

เส้นทางนี้มีที่ว่างเสมอสำหรับทุกคน
ร่วมเดินบนถนนแห่งความพอเพียง
เติมเต็มความรู้ ความเข้าใจ
แล้วจะรู้ว่า...คุณก็ทำได้

ปาฐกถาพิเศษ

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย

องคมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เส้นทางสู่...

ความพอเพียง

เส้นทางนี้มีที่ว่างเสมอสำหรับทุกคน
ร่วมเดินบนถนนแห่งความพอเพียง
เติมเต็มความรู้ ความเข้าใจ
แล้วจะรู้ว่า...คุณก็ทำได้

ปาฐกถาพิเศษ

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย

องคมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เส้นทางสู่...

ความพอเพียง

จัดทำโดย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๙๖๖๕-๘๓-๖

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สิงหาคม ๒๕๕๑

จำนวน : ๕,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เส้นทางสู่ความพอเพียง. กรุงเทพฯ : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๑.

๘๐ หน้า. ภาพประกอบ.

พิมพ์ที่

บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด

เลขที่ ๑, ๓ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๔๘ แขวงบางยี่ขัน

เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. ๐-๒๘๘๓-๐๔๑๖-๘

โทรสาร ๐-๒๘๘๓-๐๔๑๕

“

...เศรษฐกิจพอเพียง

เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต

รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน

เปรียบเสมือนเสาเข็ม

ที่ถูกตอกกรงรับบ้านเรือน ต่อดาคารไว้นั่นเอง

สิ่งก่อสร้างอะมันคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม

แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม

และล้มเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...

”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ฉะเชิงเทรา ๒๕๔๒

ประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๔๒

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง **ความพอประมาณ** **ความมีเหตุผล** รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง **มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี**พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย **ความรอบรู้** **ความรอบคอบ** และ **ความระมัดระวัง** อย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกใน **คุณธรรม** ความซื่อสัตย์สุจริต และ **ให้มีความรอบรู้** ที่เหมาะสม **ดำเนินชีวิต** ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และ **ความรอบคอบ** เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดย สศช. ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนทั่วไป

คำนำ

ภายหลังจากที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ และ ๑๐ สศช. ได้สร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งกิจกรรมสำคัญหนึ่งคือ การจัดฝึกอบรมวิทยากรตัวคูณเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและขยายผลการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง แก่ผู้นำชุมชน วุฒิสภา ผู้แทนภาคประชาสังคม ภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นแกนนำจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมที่ร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม

หนังสือ **“เส้นทางสู่... ความพอเพียง”** เล่มนี้ เรียบเรียงจากปาฐกถาพิเศษโดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ที่ได้บรรยายในการฝึกอบรมวิทยากรตัวคูณเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ณ ห้องราชา ๑ โรงแรมปรีทิวาเลซ มหานคร เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ซึ่งได้อัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาอธิบาย สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ ให้ประชาชนเห็นคุณค่า และน้อมนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เพื่อความก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และ **“สังคมอยู่เย็นเป็นสุข”** ร่วมกันสืบไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สิงหาคม ๒๕๕๑

สารบัญ

หน้า

การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง	๘
การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๒
ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง	๑๕
สังคมไทยกับการเปลี่ยนแปลง	๒๖
คุณธรรม : สิ่งกำกับจิตใจ	๓๓
พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	๔๑
๔ คำถามกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๕๒
• เป้าประสงค์ของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร	๕๓
• หลักของความพอเพียงมีอะไรบ้าง	๕๕
• มีเงื่อนไขอะไรบ้างในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาฯ	๖๕
• ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะได้อะไร	๖๙
คำพ่อสอน...เส้นทางสู่ความพอเพียง	๗๒

เส้นทางสู่... ความพอเพียง

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย องคมนตรี
การฝึกอบรมวิทยากรตัวคูณเศรษฐกิจพอเพียง
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ ห้องราชา ๑
โรงแรมปรีชพาเลซ มหานคร

ท่านเลขาธิการฯ ดร. อำพน กิตติอำพน
ท่านผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เคารพรักทุกท่าน

จริงๆ แล้ว ทุกท่านที่ได้ร่วมสัมมนาใน ๓ วันนี้ หลายท่านคงรู้จักกันดี
และผมก็เชื่อว่าทุกท่านมีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการนำปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไปใช้ ทั้งในชีวิตส่วนตัว ในองค์กรและในชุมชน

ของท่านอยู่แล้ว แต่ผมคิดว่าที่ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หรือ สภาพัฒนา ได้เชิญทุกท่าน สละเวลา ๓ วันมาเข้าร่วมสัมมนาี้ ผมเชื่อว่า จะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยการทำให้ประสบการณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งไปเติมเต็มกับอีกฝ่ายหนึ่ง ผมเองต้องขอขอบคุณเจตนาดีของสภาพัฒนา ในการจัดสัมมนาครั้งนี้ด้วย

การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

ผมคิดว่าเรากำลังเผชิญกับความท้าทายที่จะปรับเปลี่ยนสถานการณ์เปลี่ยนวิสัยทัศน์ วิธีคิด และวิธีดำเนินชีวิตของคนไทยค่อนข้างมากทีเดียว ผมจะลองเปรียบเทียบสถานการณ์ปัจจุบันกับสถานการณ์ที่พึงประสงค์เพื่อให้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจมากขึ้น

สถานการณ์ปัจจุบันอย่างที่เราราบกัน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในระดับชุมชน ระดับหมู่บ้านจะรู้ดี เราคุ้นเคยกับระบบสวัสดิการ บริโคนิยมมาหลายปี โดยเฉพาะในช่วงหลังๆ นี้ เป็นยุคที่เน้นเรื่องการบริโคนกันอย่างมาก ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก การที่มีการค้าขายเป็นเรื่องดี เพราะทำให้กระบวนการทางเศรษฐกิจขับเคลื่อนไปได้ แต่ถ้าสุดโต่งไปทางใดทางหนึ่งนั้นไม่ดี ต้องอยู่บนทางสายกลาง

ขณะนี้ ถ้าเราดูตัวเลขของสำนักงานสถิติแห่งชาติจะพบว่าน่าเป็นห่วงมากในแง่ที่ว่า เกิดการสุดโต่งในทางที่ใช้เงินเกินตัว คือเป็นหนี้สินเสียมาก โดยจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี ๒๕๔๙ พบว่า คราวเรือนไทยเป็นหนี้ ๖๔.๗ เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่ไม่เป็นหนี้มีเพียง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ และใน ๖๔.๗ เปอร์เซ็นต์ที่เป็นหนี้ นั้น เฉลี่ยเป็นหนี้ครัวเรือนละถึง ๑๑๘,๐๐๐ กว่าบาท ในขณะที่เมื่อ ๔-๕ ปีก่อน จำนวนครัวเรือน

ที่เป็นหนี้มีประมาณ ๕๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ และเป็นหนี้เฉลี่ยครัวเรือนละ ๘๐,๐๐๐ กว่าบาทเท่านั้น

จะเห็นว่าในช่วง ๔-๕ ปีที่ผ่านมา จำนวนหนี้ของแต่ละครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก ๘๐,๐๐๐ กว่าบาท เป็น ๑๑๘,๐๐๐ กว่าบาท ผมคิดว่าถ้าเราเป็นหนี้กันมากมายแบบนี้ จะทำให้อำนาจในการซื้อไม่มี ขวัญกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตให้มีความสุข

ความรุ่มเย็นก็จะยาก ภาวะความเป็นหนี้ทำให้ขาดความมั่นใจ ทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัวและในชุมชน

สถานการณ์ปัจจุบัน

- วิกฤตินิยม
- บริโภคนิยม
- ธนนิยม

สถานการณ์ที่พึงประสงค์

- พอเพียง ๓ องค์ประกอบ
- ภูมิคุ้มกัน ๔ ด้าน
- เงื่อนไข ๔ ข้อ

เพราะฉะนั้น ถ้าเราจะเปลี่ยนสถานการณ์ปัจจุบัน สมมุติอีก ๒-๓ ปีเราจะจัดการเรื่องนี้อย่างเดียว เราจะลดหนี้ครัวเรือน และหนี้ชุมชนให้เหลือน้อยลงไปเรื่อยๆ เราต้องใช้ความพยายามมาก ถ้ามัวแต่เคยมีชุมชนทำอย่างนั้นสำเร็จไหม ตอบว่า มีและมีอยู่มาก ชุมชนที่ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง เขามองประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เขายึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด เขาสามารถทำได้สำเร็จ มีตัวอย่างมากมาย

ผมขอกลับมาประเด็นที่เป็นคำถามของผมว่า สถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นหนี้สินล้นพ้นตัวกันแล้วก็ยังตั้งหน้าแต่จะกู้เงิน ใช้จ่ายเงิน ตั้งหน้าตั้งตาแต่จะเล่นหวยทั้งบนดินและใต้ดินนั้น ไม่ดีเลย เพราะทำให้เราพึ่งตนเองไม่ได้ เราต้องการให้คนไทยเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จับความที่ว่าทุกอย่างในโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แล้วผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเราหลบหนีไม่พ้น เราจึงต้องสร้างความเข้มแข็งในระดับพื้นฐาน ๔ ด้านเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักประกันอนาคต ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องการสร้างหลักประกันอนาคตให้กับครอบครัว โรงเรียน บริษัท ชุมชน และประเทศ ต้องการสร้างหลักประกันความเข้มแข็งที่เราใช้กันในภาษาของปรัชญา นี้ว่า **ภูมิคุ้มกัน ต้องการให้เราสร้างภูมิคุ้มกันครบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ **ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม****

ในขณะที่เรากำลังอยู่ในกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม ธนนิยม หรือ การที่นิยมแต่เงินตรา เราต้องเปลี่ยนสถานการณ์อีก ๒-๓ ปีข้างหน้านี้ ให้คนหันมาสร้างการแข่งขันกับตัวเอง กับลูกหลาน กับครอบครัว และชุมชน โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันนี้เป็นสิ่งที่ท้าทาย มากกว่าเราจะทำได้อย่างไร

การประยุกต์ใช้ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บันได ๓ ขั้น

กิจกรรม

๑. เรียนรู้ศรัทธา _____ บรรยาย/ประชุมกลุ่ม
๒. ประยุกต์ใช้ _____ ใน “ภูมิสังคม” ของแต่ละแห่ง
๓. กลายเป็นวัฒนธรรม _____ “วิถีคิด” ของทุกคน

ผมขอแนะนำบันได ๓ ขั้น ในการที่จะทำให้สำเร็จ **ขั้นที่หนึ่ง** คือ **ต้องเรียนรู้และเกิดศรัทธาในปรัชญา นี้ให้ได้** พวกเขาจำ พระบรมราชาวาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้พวกเรา แล้วพวกเขาก็พูดกันติดปากว่า **“รู้ รัก สามัคคี”** อันนี้สามารถนำมาใช้ กับกรณีนี้ได้

รู้ ก็คือการที่พวกเรามาช่วยกันถกแถลงและศึกษา เพื่อให้รู้ถึง แก่นของความจริงในปรัชญา นี้ หลายคนไม่เข้าใจ พอได้ยินคำว่า ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก็คิดว่า ต้องไม่ให้รวย ต้องชี้เหนียว ซึ่งไม่ใช่

สักครู่นี้จะนำเสนอกระแสพระราชดำรัสที่ทรงชี้แจงชัดเจนว่า ไม่ใช่
 อย่างที่เข้าใจกัน เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของพวกเราทุกคนต้องสร้างความรู้
 เรียนรู้ปรัชญา นี้ให้เข้าใจ และเมื่อเกิดความรู้แล้วก็จะทำให้เกิด**ขั้นที่สอง**
คือ เห็นคุณค่าและรักปรัชญา นี้ และเกิด**ศรัทธา**

หลังจากนั้นก็มา**ขั้นที่สาม คือ สามัคคี** ต้องช่วยกันครับ คนละไม้
 คนละมือ ไม่ว่าจะภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน มาช่วยกันขับเคลื่อน
 ปรัชญา นี้ให้ลงไปถึงทุกครัวเรือนให้ได้ ถ้าทำเช่นนั้นได้ ผมเชื่อว่าใน ๒-๓ ปี
 ข้างหน้าประเทศไทยจะมีเศรษฐกิจที่มั่นคง สามารถรับผลกระทบจาก
 การเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอกได้หมด

เราจะ เป็นเศรษฐกิจที่นำความสุขมาให้ทุกคน ไม่ใช่เศรษฐกิจที่อยู่
 ร้อนนอนทุกข์เหมือนทุกวันนี้ สะดุ้งอยู่กับหนี้สิน เราจะ เป็นสังคมที่อยู่เย็น
 เป็นสุขอย่างแท้จริง เพราะฉะนั้น เราต้องใช้บันได **ขั้นแรกคือ เรียนรู้แล้ว**
เกิดศรัทธาให้ได้ โดยมีกิจกรรมที่จะทำ เช่น การบรรยาย การประชุมกลุ่ม
 การถกแถลงกัน การนำไปคุยกันในบ้าน พ่อถ้ารู้แล้วก็ไปพูดกับแม่
 กับลูกหลาน ครูถ้ารู้แล้วก็ไปพูดกับเพื่อนครู ไปพูดกับนักเรียนให้เข้าใจ

ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านไปพบกับสมาชิกในชุมชน ถกกันให้เข้าใจ แล้วเชิญชวนกันมาสร้างกิจกรรม ซึ่งจะเป็น**ขั้นที่สองคือประยุกต์ใช้** เมื่อเข้าใจแล้ว ทั้งในโรงเรียน ในชุมชน ในบ้านของตัวเอง ก็นำไปประยุกต์ใช้โดยจัดกิจกรรมให้ชัดเจน

ขั้นที่สาม ใช้ปรัชญา นี้อย่าง เป็นหลักในการดำเนินชีวิต จนกระทั่งกลายเป็น**วัฒนธรรม**ของคนไทย อยู่ใน**วิถีคิด**ของคนไทยทุกคน ถ้าเป็นแบบนี้ ผมเชื่อว่าเราจะทำได้สำเร็จ

พลกระบบจากกระแสโลกาภิวัตน์

“...วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนโดยทั่วไป มีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ ของโลก ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จึงต้องระมัดระวัง ประคับประคองตัวเรามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อได้โดยสวัสดิ์.”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่

๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๑

เราลองมาพินัยย้อนหลังดูว่า ปรัชญา นี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ผมขออัญเชิญกระแสพระราชดำรัสเมื่อปลายปี ๒๕๒๑ คือเมื่อ ๒๙ ปีมาแล้ว พระองค์รับสั่งว่า “...วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนโดย

ทั่วไปมีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด” ประโยคนี้แปลว่า คนไทยทั้งประเทศเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ ๗๐๐-๘๐๐ ปีมาแล้ว ประโยคต่อไปว่า **“เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ ของโลก”** คือในสมัยเมื่อ ๒๙ ปีที่แล้วที่พระราชทานพระราชดำรัสนี้เรายังไม่ได้คิดคำ “โลกาภิวัตน์” ขึ้นมา เรามาคิดเอาเมื่อ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา ประโยคนี้ก็คือโลกาภิวัตน์นั่นเอง ท่านเตือนเมื่อ ๒๙ ปีที่แล้วว่า ทั้งระบบเศรษฐกิจโลกก็ดี สังคมโลกก็ดี การเมืองโลกก็ดี และอื่นๆ ของโลก คือ สิ่งแวดล้อมโลก และอื่น ๆ ที่มากระทบบ้านเรา รับสั่งต่อไปว่า **“ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จึงต้องระมัดระวัง ประคับประคองตัวเรามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะให้อยู่รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดิ์”**

ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง

เราลองมาดูเรื่องการเปลี่ยนแปลงสักนิด เพราะว่า เมื่ออ่านปรัชญาๆ นี้ ในเนื้อหาจะพูดถึงการเปลี่ยนแปลงตลอดตั้งแต่ประโยคแรกถึงประโยคสุดท้าย ผมจึงขอแนะนำ**ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง** ๔ ข้อ ข้อแรกกับข้อสองพระพุทธเจ้าสอนมาโดยตลอด ศาสดาองค์อื่นๆ ท่านอื่นก็สอนมาตลอดเช่นกัน

ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง

๑. ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลง
๒. การเปลี่ยนแปลงเกิดจากเหตุ-ปัจจัย
  - เหตุปัจจัยภายนอก/เหตุปัจจัยภายใน
  - เหตุปัจจัยที่ควบคุมได้/ที่ควบคุมไม่ได้
๓. การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นวงจร มีทั้งขาขึ้นและขาลง
  - ขาขึ้น-ต้องไม่ประมาท
  - ขาลง-ต้องรีบพยุง
๔. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมีทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ผลกระทบอาจเกิดเร็ว รุนแรง และกว้างขวางได้

ข้อแรก ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ครอบครัวยุคเรา โรงเรียนเรา ชุมชนเรา ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง มีการเปลี่ยนแปลง และชีวิตเราเองก็เปลี่ยนแปลง

ข้อสอง การเปลี่ยนแปลงเกิดจากเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้นถ้าเราศึกษาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เราจะเกิดปัญญา เกิดความรู้ ซึ่งจะช่วยให้เราเข้าใจการเปลี่ยนแปลง และสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้ แต่ถ้าเราหลงมกยคิดว่าการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากเทพบ้าง เกิดจากไสยศาสตร์บ้าง เราจะไม่หาเหตุแห่งความเปลี่ยนแปลง แล้วเราก็จะแก้ทุกซ์ไม่ได้ **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเงื่อนไขอยู่ข้อหนึ่งว่า ถ้าใครจะนำไปใช้ต้องใช้หลักวิชามาแก้ ใช้หลักวิชาในการดำเนินชีวิต**

ในช่วง ๑๐-๒๐ ปีที่ผ่านมา เราจึงมีการพูดกันทั่วโลกว่า เราอยากสร้างสังคมแห่งความรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ เราอยากสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้ ขอเรียนว่านี่คือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องการให้เราสร้างพื้นฐานวางอยู่บนความรู้ เพราะว่าเราจะได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่มากกระทบเราว่า เกิดจากเหตุปัจจัยอะไรบ้าง เหตุปัจจัยภายนอก เหตุปัจจัยภายใน เหตุปัจจัยจากที่เราควบคุมได้ เหตุปัจจัยที่เราควบคุมไม่ได้ เรารู้ว่าหลังๆ เราเป็นหนี้มาก เราก็ไปดูเหตุปัจจัยของการเป็นหนี้ แล้วเราก็แบ่งประเภทของรายจ่าย เช่น รายจ่ายเรื่องของอาหาร เรื่องของสิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งปวง ดื่มเหล้า ซื้อหวย เล่นการพนัน ทีนี้ถ้าเรารู้เหตุปัจจัยอย่างนี้แล้วเราวิเคราะห์รายรับรายจ่าย ประจำเดือนของครอบครัว ของโรงเรียน ของบริษัท และของชุมชน แล้วเราใช้ความฉลาดในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เราสามารถที่จะเปลี่ยนจากภาวะที่มีหนี้ให้เป็นภาวะที่ไม่มีหนี้ แล้วสุดท้ายเป็นภาวะที่มีเงินออม แล้วทุกคนก็จะเข้มแข็ง รวมถึงต้องตามทันการเปลี่ยนแปลงด้วย

ข้อสาม การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นวงจร มีขาขึ้น ขาลง บางครั้งสูง บางครั้งทุกข์ บางครั้งเป็นหนี้ บางครั้งไม่เป็นหนี้ ถ้าเรานำข้อสองนี้ไปวิเคราะห์ดู เราจะรู้ว่าทำไมบางครั้งเป็นหนี้ ทำไมบางครั้งไม่เป็นหนี้ ในช่วงที่เป็นหนี้ เราต้องระมัดระวัง ต้องติดตามการใช้จ่ายเงินของเรา ซึ่งพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เขาก็มีวิธีการติดตามการใช้จ่ายเงินของเรา โดยเขามาสอนวิธีทำบัญชีครัวเรือน แนะนำพวกเขาอย่างโน้นอย่างนี้ กรมสอบบัญชีสหกรณ์ของ ธกส. เขาก็มีพนักงานดูแลในทุกชุมชนหรือทุกครอบครัว ซึ่งจะช่วยดูในเรื่องนี้ ในขณะที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดูเรื่องอื่นๆ ด้วย

นอกจากดูเรื่องเงินเรื่องทองแล้ว ยังดูเรื่องสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วย อีกสักครู่ผมจะเรียนให้ทราบ แต่ขอยกตัวอย่างว่า **การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นวงจรมันๆ ทำให้เราต้องติดตามชีวิตเรา**

อย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าใช้จ่าย ความสัมพันธ์ในครอบครัว
ในชุมชน เรื่องสิ่งแวดล้อม และเรื่องวัฒนธรรม

ข้อดี ผลกระทบที่เกิดเร็ว รุนแรง และกว้างขวาง โดยได้มีการเตือน
ไว้ว่าหลังสงครามเย็นสงบ คือเมื่อปี ๒๕๓๓ หรือเมื่อ ๑๗ ปีที่แล้ว เขาว่า
ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนั้นจะกระทบเร็ว รุนแรงและกว้างขวาง
เพราะฉะนั้น คนไทย ประเทศไทย ไม่ว่าจะอยู่ในจังหวัดไหน ชุมชนใด อย่านำได้
ประมาทว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงที่โน่น คงไม่กระทบเรา เกิดใช้หัวदनก
ที่ประเทศจีน คงไม่มาถึง ซึ่งเราท่านทั้งหลายประจักษ์กันดีแล้วว่า
ไม่จริง อันนี้ทำให้เราต้องไม่ประมาท

ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พุดถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง
๔ ด้านด้วยกัน หนึ่ง ด้านวัตถุ สอง ด้านสังคม สาม ด้านสิ่งแวดล้อม และ
สี่ ด้านวัฒนธรรม แล้วปรัชญา นี้เตือนให้สร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับการ
เปลี่ยนแปลง โดยภูมิคุ้มกันก็จะต้องสร้างทั้งสี่ด้าน เพื่อรองรับการ
เปลี่ยนแปลง ต้องฉีควัดขึ้น ทำให้ภูมิคุ้มกันทั้ง ๔ ด้านนี้เข้มแข็ง

อีกสักครู่ผมจะเรียนให้ทราบว่า ภูมิคุ้มกันทั้ง ๔ ด้าน ถ้าเข้มแข็ง
แล้วหน้าตาจะเป็นอย่างไร ถ้าบกพร่องหรืออ่อนแอ หน้าตาจะเป็นอย่างไร
และพวกเราท่านทั้งหลายสามารถฉีควัดขึ้นให้กับภูมิคุ้มกันทั้งสี่ด้านได้

Megatrends - Megachanges Since 1990

1. New World Political Order
2. New World Security Order
3. International Trade and Finance
4. Communication Transportation
and Telecommunication
5. Knowledge and Technology
6. Cultural and Language Dominance
7. Terrorism
8. New Viral Diseases

อยากจะกราบเรียนว่า ในภาพกว้างของทั้งโลก ตั้งแต่สงครามเย็นยุติลงเมื่อ ๑๗ ปีที่แล้ว มีนักวิทยาศาสตร์ นักปรัชญากลุ่มหนึ่ง เขาทำนายไว้เมื่อสัก ๒๐ ปีที่แล้วว่า ให้ระวังสิ่งต่อไปนี้ เมื่อสงครามเย็นยุติลงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโลก เราต้องรับมือ คราวนี้ท่านอาจจะตั้งคำถามว่าการเปลี่ยนแปลงระดับโลกจะมากกระทบถึงเราอย่างไร บ้านเราอยู่ในนครีสะเกษ อำเภอกีลีกลับ ก็บอกว่ากระทบถึงกันอย่างไร **เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไหนก็สามารถกระทบถึงเราได้** เรามาดูแต่ละข้อว่าเป็นอย่างไรกันบ้าง

ข้อแรกไกลตัวหน่อย เขาบอกว่าหลังสงครามเย็นจะมีระบบ
การเมืองของโลกใหม่ ไม่เหมือนเก่า

ข้อสองบอกว่า ระบบความมั่นคงในชีวิตทรัพย์สินจะเปลี่ยนไป
จริงๆ พวกเราก็ถูกกระทบเหมือนกัน ตอนที่เราไปไหนมาไหนก็มีการตรวจ
ตรากันอย่างมาก กลัวระเบิดที่โน่น ที่นี้ เด็กเล็กก็เอาปืนมายิงเพื่อน ยิ่งครู
เรื่องความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน เขาบอกให้ระวัง

ข้อที่สาม การค้าจะเป็นการค้าที่กระทบไปทั่วโลก เราไม่สามารถจะ
ค้ากันอยู่แต่เฉพาะภายในประเทศของแต่ละประเทศได้แล้ว ต้องไป
เกี่ยวข้องกับการค้าทั่วโลก การเงินก็เช่นกัน ต้องไปเกี่ยวข้องกับการเงิน
ทั่วโลก เพราะฉะนั้นต้องดูแลเรื่องการค้าตนเองให้ดี ต้องระวังเรื่อง
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้มากๆ โดยเฉพาะในเรื่องการค้าขาย

ประเทศเราในช่วง ๕๐-๖๐ ปีที่ผ่านมา เรามีนโยบายส่งเสริมการส่งออก คือ เราผลิตสินค้าไปขายคนอื่น เราได้เงิน ได้กำไร เราเราก็ไปซื้อของของเขากลับมาที่เราทำไม่ได้ แต่ตรงนี้ต้องระวังอย่าให้เกิดสัดส่วนที่ไม่สมดุล เพราะจะทำให้ยุ่งยาก ผมขอชี้ถึงประเด็นนี้ให้ท่านได้ตระหนัก ดังนี้

ถ้าเราดูตัวเลขของระบบเศรษฐกิจมวลรวมของไทย ๖๓-๖๔ เปอร์เซนต์มาจากการส่งออก อีก ๓๗ เปอร์เซนต์มาจากการค้าขายภายในประเทศของเราเอง คือเกือบ ๒ ใน ๓ มาจากเศรษฐกิจการส่งออก และ ๑ ใน ๓ เกิดจากเศรษฐกิจการค้าขายภายใน ตรงนี้คือเราเก่ง สามารถส่งของไปขายต่างประเทศได้ แต่ก็อันตรายและเสี่ยงที่ว่า ถ้าเกิดอะไรขึ้นเราจะล่มสลายได้เหมือนกัน หากเกิดสงครามโลกครั้งที่สาม เราส่งของออกไปขายในต่างประเทศไม่ได้ เราก็แย่แล้ว หรือการลงทุนที่เรียกว่า ส่งออกส่วนมากเป็นการลงทุนจากต่างประเทศ แล้วก็มีครอบครัวเศรษฐกิจไม่กี่ครอบครัวในประเทศที่ไปร่วมทุนด้วย เพราะฉะนั้น **จริงๆ แล้วถ้าเราปรับเปลี่ยนเป็น ๕๐ : ๕๐ ผมว่าจะช่วยให้เกิดความมั่นคงกว่า** คือ ทำให้

คนไทยในระดับรากหญ้าได้รับการศึกษาดีขึ้น มีอาชีพดีขึ้น มีมั่นคงขึ้น มีรายได้มากขึ้น มีอำนาจในการซื้อมากกว่า ปัจจุบัน จาก ๓๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ ขึ้นมาเป็นประมาณ ๕๐ กว่า

เปอร์เซ็นต์ของระบบเศรษฐกิจทั้งประเทศ จะไม่ดีกว่าหรือ

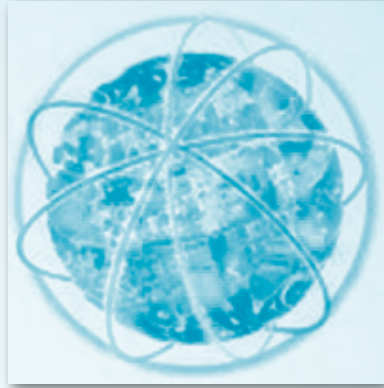
เราจะทำอย่างไรให้สามารถส่งออกมากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ก็ยังสามารถทำให้สัดส่วนการค้าภายในเกิดจากการใช้จ่ายของคนไทยด้วยกันมากขึ้นกว่าปัจจุบัน ก็จะช่วยให้อุตสาหกรรมของเรามีความมั่นคง แต่จะทำได้ เพราะปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ยังได้รับการศึกษาน้อย จบเพียงชั้นประถมศึกษาไม่ถึงขั้นมัธยมศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับ อยู่ตามบ้านไร่ บ้านนา เราจึงต้องพยายามยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้น และบวกทักษะอาชีพเข้าไปด้วย ตรงนี้คงต้องเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงแรงงาน ซึ่งต้องช่วยกันคิด

ข้อที่สี่ การคมนาคม การขนส่ง การโทรคมนาคม จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยดูได้จากจำนวน ผู้โดยสารเครื่องบินในโลก จำนวนเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งจะพบว่าในสิบกว่าปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นมหาศาล การคมนาคมคือการขนคนจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง การขนส่งคือการขนของ ขนสินค้าจากที่หนึ่งไปอีก

ที่หนึ่ง ส่วนการโทรคมนาคมก็คือ การชนข่าว ขนความรู้ จากที่หนึ่งไป อีกที่หนึ่ง ทั้งสามสิ่งนี้นอกจากจะ เปลี่ยนแปลงไปอย่างมหาศาลแล้ว ยังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ ด้วย

ข้อที่ห้าคือ ในโลกสมัยใหม่

นี้มนุษย์สร้างความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราเร็วกว่าในอดีตอย่างมาก ดังนั้นถ้าประเทศไทยสร้างความรู้เทคโนโลยีได้ก็จะดี แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องตามเขาทันด้วย เพราะฉะนั้น เราจะหวังพึ่งแต่กระทรวงศึกษาธิการอย่างเดียวไม่ได้ เราต้องพึ่งตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันเอง ด้วย **ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบอกว่า ต้องใช้วิธีการต่างๆ มาใช้** **ในการทำงาน** ในการดำเนินชีวิต ก็คือความรู้เทคโนโลยีนี่เอง เพราะฉะนั้นตรงนี้ที่ผมเห็นว่าปรัชญาฯ นี้เอื้อให้มีการค้นหาความรู้ ค้นหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาทำงาน บ้านเราทำนา เราต้องรู้จักค้นหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาช่วยในการทำนาให้มีผลผลิตมากกว่าเดิม ให้อันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและต่อสุขภาพ น้อยกว่าเดิม เป็นต้น

ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เราสามารถเริ่มปลูกยางทางอีสาน เมื่อได้ยางมาแล้ว เราจะขายเป็นยางแผ่นดี หรือจะขายเป็นขี้ยางดี เนื่องจากราคาต่างกันเท่าตัว เป็นต้น ความรู้ใหม่ๆ เหล่านี้ เราต้องช่วยกัน โดย**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบอกว่า อย่าหยุด ให้มีความเพียร** **มีความอดทนใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต** **ในการทำงาน** ซึ่งเอื้อต่อการ **ทำงานและการดำเนินชีวิตของเรา**

**เรื่องที่หก โลกนี้จะมีการครองบำ
ทางวัฒนธรรมและทางภาษามาก** ใน
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ท่านให้
สร้างภูมิคุ้มกัน ๔ ด้าน ด้านหนึ่งคือ
การสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม อันนี้

เป็นข้อเตือนใจของเราเหมือนกัน เราคนไทย เราก็ดวงแหวนในความเป็นไทย
แล้วเรายังมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับมาจากปู่ย่าตายายของเรานี้ และเราต้อง
สืบทอดไปยังลูกหลาน ปรัชญาฯ นี้บอกว่า วิธีสร้างความเข้มแข็งรับมือ
การเปลี่ยนแปลง วิธีหนึ่งก็คือสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

เรื่องที่เจ็ด หลังสงครามเย็นนี้จะมีการก่อการร้าย ตอนนั้นไม่มีใคร
ใครเชื่อ พูดกันเมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว แต่มาวันนี้เราพบปัญหาการก่อการร้าย
หลายเหตุการณ์ เช่น สถานการณ์ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ
เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ ที่เรากำลังจะฉลองปีใหม่ที่ก็เกิดเหตุระเบิด
ในกรุงเทพมหานครหลายจุด

**เรื่องที่แปด เขาเตือนมนุษย์ว่า ให้ระวังว่าจะมีไวรัส ซึ่งเป็นเชื้อโรค
ที่ทำให้เกิดโรคในสัตว์ เกิดกระโดดข้ามสายพันธุ์ทำให้เกิดโรคในคน**
ขณะนี้ก็มี ๓ โรคแล้ว โรคที่หนึ่งที่เราคุ้นกันในอดีตคือ โรคเอดส์ เป็นเชื้อ
ไวรัสที่เกิดกับลิงแล้วกระโดดข้ามมา
ที่คน เมื่อคนไม่เคยเป็นแล้วอยู่ๆ
กระโดดมาที่คน คนไม่มีภูมิคุ้มกัน
ก็เลยเสียชีวิตกันมากจากโรคเอดส์
โรคที่สองโรคซาร์ส พักนี้เริ่มซาไปตาม
ชื่อบ้างแล้ว ส่วนโรคที่สามนี้ยังคงก่อให้เกิดปัญหาอยู่คือ ไข้หวัดนก

เป็นเชื้อไวรัสของนกแล้วสามารถติดมาที่คนได้ คนก็เสียชีวิตกันมาก แต่ยุงดีที่เราเริ่มจะมียารักษาและป้องกันได้บ้างแล้ว

สังคมไทยกับการเปลี่ยนแปลง

สำหรับบ้านเรา สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ในช่วง ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา ก็ตอบว่า มีมาก ซึ่งถ้าเราวิเคราะห์สังคมบ้านเราแล้วจะพบว่าสถาบันหลักที่เป็นสถาบันค้ำชูประเทศไทยให้มันคงอยู่ได้ไม่ล่มสลายไปในช่วง ๓๐๐- ๔๐๐ ปีนี้ มี ๓ สถาบัน ได้แก่

สังคมไทยแต่เดิม

เสาหลัก (Pillars)

๑. สถาบันพระมหากษัตริย์
๒. สถาบันศาสนา
๓. สถาบันประชาชน (ครอบครัว - ชุมชน)

ความดั่งามในพื้นฐานจิตใจของคนไทย

สถาบันที่หนึ่ง สถาบันพระมหากษัตริย์ ประเทศเราไม่เคยว่างวันพระมหากษัตริย์ มา ๓๐๐ - ๔๐๐ ปีแล้ว และสถาบันพระมหากษัตริย์ก็เป็นเสาหลัก เป็นธงชัย หลักชัย ทั้งในยามปกติและในยามวิกฤตสมัยโบราณก็บอกว่าทั้งยามสงบศึกและยามเกิดศึกสงคราม สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลัก เป็นสถาบันผู้นำทางความคิด ทางด้านคุณธรรม และอื่น ๆ อีกมากมาย

สถาบันที่สอง สถาบัน

ศาสนา ศาสนาพุทธ ซึ่งหยั่งรากอยู่ที่ประเทศไทยมานานแล้วนับเป็นพันปีในภูมิภาคแถบนี้ และหลังๆ มานี้เราก็มีเพื่อนศาสนาอื่นด้วย เป็นคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น ขณะนี้มี ๕ ศาสนาที่กรมการศาสนาให้การรับรอง คือ ศาสนาพุทธ ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาอิสลาม คริสต์ ซิกข์ และพราหมณ์ฮินดู

ผมขอเรียนว่า ทั้ง ๕ ศาสนานี้ **กรมการศาสนาได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปขอให้สถาบันทั้ง ๕ ศาสนาวิเคราะห์แล้ว ทั้ง ๕ ศาสนาตอบมาเป็นลายลักษณ์อักษรว่า เขาวิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วปรากฏว่า ตรงตามแนวธรรมของศาสนธรรมทั้ง ๕ ศาสนา** ถ้าใครสนใจสามารถขอเอกสารที่เขาจัดพิมพ์จากกรมการศาสนาได้

สถาบันที่สาม สถาบันประชาชน ซึ่งเป็นสถาบันหลักของประเทศเรา ตั้งแต่โบราณ ได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันชุมชน

อย่างไรก็ตาม ในช่วง ๑๐ - ๒๐ ปีหลังนี้ หลังสงครามเย็น เราไปมาหาสู่กับประเทศต่าง ๆ มีการติดต่อค้าขายกันมาก มีสื่อต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย แล้วก็เกิดระบบต่างๆ มากขึ้นซึ่งล้วนกระทบถึงการติดต่อและความสัมพันธ์กับประเทศเรา ดังนี้

หนึ่ง กระแสโลกาภิวัตน์

เฉพาะ ๘ ข้อของการเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่ผมนกล่าวก่อนหน้านี้ล้วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและกระเทบไปทั่วโลก เราได้รับ

ผลกระทบอย่างมากเช่นกัน ดังนั้น เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์จู่โจมประเทศไทย ถ้าประเทศเราสร้างภูมิคุ้มกันทั้ง ๘ ด้านให้เข้มแข็ง ก็จะสามารถรับมือได้ เช่น เราสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อจะรับมือกับผู้ก่อการร้ายได้เข้มแข็ง เราก็จะรับมือได้สบาย ไม่เสียหาย เป็นต้น หรือถ้าเราสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อจะรับมือกับโรคไวรัสแปลกๆ เราก็ไม่ต้องล้มตายกันเป็นจำนวนมาก **ทุกเรื่องต้องสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งเตือนพวกเราตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ ว่า ยากที่เราจะหลีกเลี่ยงได้ เราต้องประดับประคองตัวเราให้มากขึ้น แล้วก็เน้นว่า ต้องประหยัด** ซึ่งผมจะเรียนให้ทราบถึงเรื่องประหยัดอีกครั้งหนึ่ง

สอง ระบบเศรษฐกิจ

ทุนนิยมเสรี ระบบนี้มีความเชื่อว่า คนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ชายแดน ชายขอบหรือกลางเมือง ไม่ว่าจะพิการหรือไม่พิการสามารถพัฒนาผ่านการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว ผ่านระบบการศึกษา ผ่านการ

ฝึกอบรมอาชีพให้มีศักยภาพสูงสุด และเป็นกำลังการผลิตในระบบเศรษฐกิจได้ ระบบทุนนิยมเสรีนี้ ถ้าเราเชื่อและปฏิบัติจริง **คนที่ช่วยตนเองได้ ต้องรับผิดชอบตัวเอง** แล้วถ้ามีเหลือก็ช่วยคนอื่น มีใจกุศลช่วยคนอื่น ช่วยคนที่ยังอ่อนแอกว่าให้ลุกขึ้น และเดินได้ด้วยตัวเอง อันนี้คือทุนนิยมเสรี

ตลาดเสรีนี้ดูที่การผลิตสินค้าและบริการ **ถ้าเป็นตลาดเสรีจริงๆ ต้องไม่ผูกขาดให้คนใดคนหนึ่งร่ำรวยอยู่ฝ่ายเดียว** ต้องมีการแข่งขันกัน แข่งกันในเรื่องทำสินค้ามีคุณภาพ ราคาพอประมาณ ผู้บริโภคก็จะได้สิ่งดีๆ แต่ต้องไม่มีการผูกขาด ไม่มีการเล่นพรรคเล่นพวก และไม่มีการคอร์รัปชัน

ถ้าระบบทุนนิยมเสรีกับตลาดเสรีทำงานได้ไม่เต็มที่ ก็จะทำให้เกิดประโยชน์เฉพาะกับคนบางคน หรือบางกลุ่มเท่านั้น คนส่วนใหญ่จะเสียประโยชน์

นอกจากนี้ ความรู้เทคโนโลยีที่ถาโถมเข้ามาในบ้านเรา สื่อมวลชน อาชญากรรมข้ามชาติ วัฒนธรรมต่างถิ่น การเมือง การค้าระหว่างประเทศ ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อความเป็นไทยหรือประเทศไทยทั้งสิ้น

ในวันนี้ ทุกคนพูดถึงเรื่องสังคมไทยเกิดวิกฤติในหลายๆ ด้าน สังคมไทยเป็นสังคมที่มีขั้วมากมาย ขั้วของคนที่มีความรู้สูงกับคนที่ไม่มีความรู้ ขั้วของคนที่ย่ำแย่มหาศาลกับผู้ที่ยากจนขั้นแค้น **เราต้องเชื่อว่า ถ้าเราจะทำให้คนไทยทุกคนมีความสุข ความเจริญด้วยกัน เราต้องพยายามช่วยคนที่เขายากจนขั้นแค้นให้เขายืนอยู่บนขาตัวเองได้ ด้วยการให้ความรู้ อาชีพ ทักษะ โดยวิธีต่างๆ นานา อันนี้เป็นการจัดการบ้านเมือง**

ขณะนี้สังคมเรารู้สึกขั้วมากๆ จากตัวเลขพบว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ ๑ ถึง ฉบับที่ ๙ คนรวย ๑๐ เปอร์เซ็นต์ กับคนจน ๑๐ เปอร์เซ็นต์ห่างกันออกไปทุกที เดียวนี้ คนรวย ๑๐ เปอร์เซ็นต์ในประเทศเราครอบครองทรัพย์สินเกือบ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของประเทศ และคนจน ๑๐ เปอร์เซ็นต์ครอบครองเพียง ๓.๙ เปอร์เซ็นต์ **ไม่ถึง ๔ เปอร์เซ็นต์ แสดงว่าบ้านเรามีระบบเศรษฐกิจผิดพลาดอะไรสักอย่าง ต้องรีบแก้ไข โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ ซึ่งจริงๆ แล้วมีประโยชน์กับทุกกลุ่ม ทั้งคนจน คนรวย และอย่างน้อยที่สุดจะช่วยทำให้คนจนพ้นจากความยากจนขึ้นมา**

วันก่อนเมื่ออยู่องค์กรหนึ่งมาหรือกับผม เขาจะเชิญนักเศรษฐศาสตร์ นักประชากร ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จากทั่วโลกมาพูดถึงด้านที่เขาเชี่ยวชาญ กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคน หนึ่งคือ **คุณอมตยา เซน (Amartya Sen)** ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลทางด้าน เศรษฐศาสตร์ พูดเรื่อง **ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงกับการขจัดความยากจน (Eradication of Poverty)** ซึ่งน่าสนใจมาก โดยปลายปีนี้จะทยอยเชิญ มาพูดเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการขจัดความยากจน ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงกับการรักษาสีงแวดล้อม และกับเรื่องต่างๆ ทั้งหมด ๑๖ ด้านด้วยกัน

นักปราชญ์ นักเศรษฐศาสตร์ต่างประเทศ เขากำลังใช้ปรัชญา นี้ มาแก้ปัญหาต่างๆ ๑๖ ด้านทั่วโลก ผมเองก็ฟังเขาพูด ซึ่งทำให้เราได้ เรียนรู้จากเขาด้วย อายากรู้เหมือนกันว่านักวิชาการด้านต่างๆ ที่ได้รับรางวัล โนเบลหลายคน เขาคิดอย่างไรกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่อย่างน้อยที่สุด จะต้องลดขั้วความยากจนให้หมดไปให้ได้

สังคมวิกฤต

- สังคมสุดขั้ว — แยกขั้ว
- วัตถุนิยม — บริโภคนิยม — ประชานิยม
- หนีธรรมชาติบังหลวง
- เล่นการพนัน — อบายมุขเต็มเมือง
- มัวเมาไสยศาสตร์ — เกาะกระพี้ศาสนา

สังคมวิกฤตของเรากำลังอยู่ในระดับวิกฤตนิยม บริโภคนิยม เนื่องจากนโยบายประชานิยมที่ไม่ถูกทางของเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี คนรวยไม่ควรจะได้รับสิทธิฟรีเรื่องนั้น เรื่องนี้ ควรจะช่วยตัวเอง เราจะได้นำเงินที่เหลือมาช่วยคนจนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ตรงนี้เป็นหลักการ ถ้าเราเชื่อในทุนนิยมเสรี แต่ถ้าเราเชื่อในระบบคอมมิวนิสต์ก็คือว่า ทุกคนเป็นลูกจ้างของรัฐ ทุกอย่างของชาติหมดเลย แล้วทุกอย่างฟรีหมด ทุกอย่างรัฐเป็นคนจ่ายหมด ซึ่งเราก็ไม่ชอบ เพราะว่ารัฐคอมมิวนิสต์นั้นความเป็นเจ้าของอยู่ที่รัฐ ประชาชนไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของอะไร แล้วธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าอะไรที่เป็นของตนเองนั้นทำเต็มที่ แต่ถ้าอะไรที่เป็นของส่วนกลางของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ จะทำไม่เต็มที่ อันนี้เป็นความเชื่อของทุนนิยมเสรีที่ตรงข้ามกับคอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้น **สวัสดิการของทุนนิยมเสรีต้องไม่เอื้อเพื่อคนรวย สวัสดิการต้องเอื้อเพื่อคนจนให้เขาลุกขึ้นยืน เพื่อให้เขาพ้นจากการรับสวัสดิการในวันหนึ่ง**

คุณธรรม : สัมพันธ์กับจิตใจ

ปัจจุบัน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะพยายามตอบคำถามต่าง ๆ เหล่านี้ **สิ่งหนึ่งที่ปรัชญาฯ เน้นอย่างมาก คือ ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต**

คุณธรรม คือ สิ่งกำกับจิตใจ
และเกิดเป็นพลเป็นพฤติกรรม

ผมขออนุญาตหยิบยกเรื่องสำนึกในคุณธรรมขึ้นมาเรียนเพื่อให้เข้าใจตรงกัน เพราะว่าในยุคนี้เราพูดถึงเรื่อง**คุณธรรม**กันมากเหลือเกิน ในยุคหนึ่งเราบอกว่า “ความรู้คู่คุณธรรม” ทำป้ายติดไว้ที่หน้าโรงเรียนทั่วประเทศ มาถึงรัฐบาลชุดนี้บอกว่า “คุณธรรมนำความรู้” เราก็ต้องเปลี่ยนทำป้ายใหม่ เดียวนี้ไปไหนก็เห็นป้ายคุณธรรมนำความรู้

ในมุมมองของผม **คุณธรรมคือสิ่งกำกับจิตใจของแต่ละคนแล้ว** ทำให้คนนั้นๆ มีคำพูด มีการกระทำที่สะท้อนออกมาแล้วว่า เป็นเรื่อง**ความดี ความจริง ความงาม** หากมีคนบอกว่าคนนั้นมีความคุณธรรม แต่ถ้า

- คนที่มีคุณธรรม คือ คนที่มีสิ่งกำกับจิตใจ
ในเรื่อง ความดี ความจริงและความงาม
- คนไร้คุณธรรม คือ คนที่มีสิ่งกำกับจิตใจ
ในเรื่อง ความชั่ว ความเท็จ และความอับปลั๊กชน

สะท้อนออกมาแล้วเป็นความชั่ว ความเท็จ ความอับลัษณ์ ก็เท่ากับว่าคนนั้นไม่มีคุณธรรม เพราะฉะนั้น **คุณธรรมคือสิ่งกำกับจิตใจ** ในทางพุทธศาสนาจึงได้สอนว่า **สิ่งที่ต้องทำนั้นคือฝึกจิตใจ** ฝึกอย่าให้เป็นกิเลสของ**ความชั่ว ความเท็จ ความอับลัษณ์** ฝึกจิตใจให้ไปสู่**ความดี ความจริง ความงาม**

เมื่อวันก่อนผมได้อ่านบทความของอาจารย์หมอบระเวศ วะสี น่าสนใจมาก ท่านบอกว่า

- **ในความดีแท้** ต้องเป็นความดีที่ประกอบด้วยความจริงและความงาม
- **ในความจริงแท้** คือเป็นความจริงที่สะท้อนความดีและความงาม
- **ถ้าเป็นความงามที่บริสุทธิ์** ต้องเป็นความงามที่ประกอบด้วยความดีและความจริงอยู่ในความงามนั้น

เพราะฉะนั้นใน **๓ องค์ประกอบของคุณธรรมคือ ความดี ความจริง และความงาม**นั้น เมื่อเรายกขึ้นมาแต่ละตัว จะมีองค์ประกอบอีก **๒** ตัวติด

สังคมมีเครื่องใช้คุณธรรม ดังนี้

๑. ศาสนธรรม — ศีลธรรม
๒. จริยธรรม
  - จริยธรรมทั่วไป
  - จริยธรรมเฉพาะกลุ่ม — เฉพาะวิชาชีพ
๓. นิติธรรม : กฎเกณฑ์ทางกฎหมาย
๔. หลักธรรมาภิบาล — บรรษัทภิบาล
๕. เกณฑ์ทางสังคม (ขนบธรรมเนียม ประเพณี มารยาท)
๖. คุณธรรมประจำตระกูล — คำสอนประจำครอบครัว

มาด้วยอยู่เสมอ ไม่เช่นนั้น เราจะพบกับความงามจอมปลอม ความดีจอมปลอม เราจะพบความจริงที่เป็นความชั่ว ที่เขาเรียกว่า เป็นความคิดริเริ่มที่นำไปสู่การทำลาย ไม่ใช่การสร้างสรรค์

ถ้าเช่นนั้น คนเราตั้งแต่โบราณกาลถึงปัจจุบันได้ออกแบบชุดคุณธรรมไว้ก็ชุด ขอตอบว่ามีมาก โดยสามารถแบ่งเป็นชุดใหญ่ๆ ได้ ๕-๖ ชุด

ชุดแรก ศาสนา ที่เราเรียกว่า ศาสนธรรม หรือศีลธรรม ในทุกศาสนา ทั้ง ๕ ศาสนาที่ผมเรียนแล้ว ถ้าใครได้ศึกษาศาสนาเปรียบเทียบทั้ง ๕ ศาสนาในประเทศเรา แล้วตีความอย่างเป็นกลาง อย่างเป็นอิสระจะพบว่า **ทั้ง ๕ ศาสนาสอนในเรื่องความดี ความจริง ความงามอยู่ตลอดเวลา และที่เป็นหลักธรรมที่พบว่าเหมือนกันก็คือ**

ข้อที่หนึ่ง ทุกศาสนาสอนให้ยึดมั่นในความจริง ความสัตย์

ข้อที่สอง ทุกศาสนาสอนให้ยึดมั่นในคุณค่าของความเป็นคน

เพื่อนบ้านก็ดี ตัวเราเองก็ดี คนแปลกหน้าก็ดี เราต้องให้คุณค่าสูง
ให้คุณค่าสูงกับตนเอง ก็คือ เราต้องรักศักดิ์ศรีตนเอง ต้องพึ่งตนเอง
ไม่ขายตัว ไม่ขายเสียง ในคัมภีร์ไบเบิลบอกไว้ว่า ให้รักเพื่อนบ้านเหมือนรัก
ตนเอง ก็คือเห็นคุณค่าความเป็นคนของเพื่อนบ้านเรา คนแปลกหน้า
ก็เหมือนกัน ในมหาคัมภีร์อัลกุรอาน จะพูดถึงเรื่องคนยากจน ต้องให้
สิ่งที่ดีที่สุดกับคนยากจน ในศาสนาพุทธเราก็มีพรหมวิหารธรรม ซึ่งได้แก่
เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

**ข้อที่สามที่เหมือนกันทุกศาสนา คือ เน้นเรื่องความรัก ความสามัคคี
ความเมตตาระหว่างกัน** อันนี้เป็นชุดคุณธรรมที่ใหญ่มาก

ชุดที่สอง จริยธรรม เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับทางศาสนา เป็นเรื่องที่
พวกเราชาวบ้าน คฤหัสถ์ทั้งหลายออกแบบมาสำหรับประชาชนทั่วไป
ทั้งจริยธรรมทั่วไป หรือจริยธรรมเฉพาะอาชีพ เช่น จริยธรรมสำหรับ

นักการเมือง วิศวกร หมอ พยาบาล ครู ผู้บริหารการศึกษา เขามีชุดจริยธรรมหมด แม้แต่นักธุรกิจเอกชน เขาก็มีชุดจริยธรรมของเขา แต่ละอาชีพอะต้องสร้างชุดจริยธรรมของตนเอง ที่เราเรียกว่าจรรยาบรรณหรือจริยธรรมอาชีพ เพื่อจะได้อำทำให้ผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ อยู่ในกรอบของความดี ความจริง ความงาม และได้เป็นที่เคารพศรัทธาของผู้อื่น

ชุดที่สาม นิติธรรม ก็คือหลักกฎหมายนั่นเอง สำหรับทุกคนในบ้านเมือง ทุกคนก็ต้องยึดตามนี้

ชุดที่สี่ หลักธรรมาภิบาล หรือหลักบรรษัทภิบาล เป็นชุดคุณธรรมสำหรับการบริหารองค์กร ไม่ว่าจะเป็นธรรมาภิบาลสำหรับบริหารบริษัทเอกชน โรงเรียน สมาคมมูลนิธิ

ชุดที่ห้า กฎเกณฑ์ทางสังคม เป็นคุณธรรมชุดหลวมๆ แต่ว่าทุกคนยึดมั่น ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี มารยาท

ชุดที่หก คุณธรรมประจำตระกูล เป็นคำสอนประจำครอบครัวที่บางตระกูลเขาถ่ายทอดสั่งสอนกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ก็ยึดถือกันต่อไป ลูกหลานก็ได้รับการสั่งสอนมา เห็นพ่อแม่ปฏิบัติก็ปฏิบัติต่อบางตระกูลเขาถือเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเรื่องใหญ่ จนไม่ว่า ขอให้เป็นคนดี หลายครอบครัวเขายึดถือกันมา **เป็นเกณฑ์อันหนึ่งที่ทำให้เด็กๆ โตขึ้นแล้วอยู่ในกรอบของคุณธรรมได้** แต่ตรงกันข้ามถ้าเกิดตระกูลนั้นหรือพ่อแม่บ้านนั้นสอนให้เด็กรู้จักเอาเปรียบเขา รู้จักหลบกฎเกณฑ์ วันหลังโตขึ้นเด็กก็จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย บ้านเมืองก็วุ่นวาย เพราะฉะนั้นเรื่องคุณธรรมประจำตระกูลนี้ก็สำคัญ

**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานชุดคุณธรรมให้กับ
 พวกเราชาวไทยเป็นระยะๆ** เมื่อคราวฉลองกรุงเทพฯ ๒๐๐ ปี พระองค์
 ท่านก็พระราชทานคุณธรรมให้พวกเรา คือ **อดทน อดกลั้น อดออม**

เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ พระองค์ท่านเสด็จออก ณ
 พระที่นั่งอนันตสมาคม ก็ได้พระราชทาน**คุณธรรม ๔ ประการ**ให้แก่
 พวกเรา ผมขออนุญาตอ่านกระแสพระราชดำรัสตอนนั้นซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“คุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี ทำให้คนไทย
 สามารถร่วมมือร่วมใจกัน รักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง
 สืบต่อกันได้ตลอดรอดฝั่ง มี ๔ ข้อ

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิดพูดทำด้วยความเมตตา มุ่งดี
 มุ่งเจริญต่อกัน อาจจะเรียกสั้นๆ ว่า **เมตตาธรรม**

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนช่วยเหลือเกื้อกูล ประสานงาน
 ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลแก่ตน แก่ผู้อื่น แก่ประเทศชาติ
 เรียกสั้นๆ ว่า **สามัคคีธรรม**

ประการที่สาม คือ ให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสุจริต
 ในกฎกติกา ในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน เรียกว่า
สุจริตธรรม

ประการสุดท้าย คือ การที่
 ต่างคนต่างพยายามทำความคิดเห็น
 ของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง
 และมั่นคงในเหตุในผล เรียกว่า
ความเที่ยงธรรม”

โดยสรุปคุณธรรม ๔ ประการ
 ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชทานให้แก่ปวงชาวไทย เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ ก็มีหนึ่งเมตตารวมต่อกันและกัน สองให้สามัคคีกัน สามแต่แต่ละคนต้องตั้งอยู่ในความสุจริตธรรม และสี่ต้องมีความเที่ยงธรรม ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พระองค์ท่านก็ทรงพระราชทานไว้กว้างๆ ว่า ต้องให้คนสำนึกในคุณธรรม และพระองค์ท่านยกตัวอย่างไว้ตัวอย่างเดียวคือ ถือความซื่อสัตย์สุจริต แต่จริงๆ ถ้าใครจะยึดทั้งสี่ประการนี้หรือมากกว่าสี่ประการนี้ก็ได้อีก

หากเราต้องการนำคุณธรรมเข้าไปสู่ชุมชนของเรา เราต้องศึกษาชุมชนของเราก่อน โดยเราอาจทำการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งเกี่ยวกับคุณธรรมของชุมชน หรือที่เรียกว่าการทำ SWOT Analysis ดูว่า บกพร่องหรือมีจุดอ่อนตรงไหน แล้วเราจะเสริมอะไรให้เข้มแข็งโดยใช้คุณธรรมข้อไหน จาก ๗-๘ ข้อที่เรียนไปแล้ว เราจะดึงข้อไหนมาใช้ก็ได้ และอาจจะไม่เหมือนกันก็ได้ หมู่บ้านหนึ่งอาจจะต้องการเน้นคุณธรรมในเรื่องของความสามัคคีธรรม เพราะว่าแตกกันเป็นก็ก็เป็นเหล่ามากมาย ทำอย่างไรจะออกแบบกิจกรรมให้เกิดสามัคคีธรรมได้ บางหมู่บ้านอาจมีปัญหาเรื่องลักเล็กขโมยน้อย ก็นำเรื่องสุจริตธรรมมาใช้ บางหมู่บ้านอาจมีการฉ้อฉลกัน ก็นำเรื่องความเที่ยงธรรมมาใช้ก็ได้

ดังนั้นในเรื่องของชุดคุณธรรม ผมคิดว่าเราสามารถที่จะออกแบบได้โดยออกแบบให้เหมาะกับสถานที่ๆ เราจะนำปรัชญา นี้ไปใช้

พระราชดำรัส เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ก่อนจะถึงตัวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผมขออัญเชิญ และศึกษากระแสพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้เป็นระยะๆ โดยเฉพาะในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ผมขอทบทวน ถึงสถานการณ์ต่างๆ ของประเทศเราพร้อมกันไปด้วย

เราพบกับวิกฤตทางการเงินเมื่อปี ๒๕๕๐ รัฐบาลต้องปล่อยค่าเงินบาทลอยตัว เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๐ แล้วปลายปีก็เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือ Non-Performing Loans (NPL) โดยเฉพาะสถาบันการเงิน และบริษัทต่าง ๆ ที่ถูกปิดไป ๕๐ กว่าแห่ง บริษัทล้มละลาย มีคนฆ่าตัวตายกันมาก และสาเหตุที่ล้มละลายก็เพราะบริษัทใหญ่ๆ เหล่านั้นกู้เงิน

ต่างชาติมา พออัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวจากดอลลาร์หนึ่ง ๒๖ บาท กลายเป็น ๔๐-๕๐ บาท ก็ประสบปัญหา เนื่องจากทำให้หนี้สินเพิ่มพูนทวีขึ้นตามค่าเงินบาท เป็น ๒-๓ เท่าตัว ก็ประสบปัญหาล้มละลายไปเป็นจำนวนมาก

ต่อมาในปี ๒๕๔๒ ช่วงเวลานั้น สภาพัฒนาฯ กำลังประเมินผลการดำเนินงานในช่วงครึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ และกำลังเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ซึ่งได้ขอพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักในแผนฯ ๙ ซึ่งพระองค์ท่านทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ดังที่ปรากฏในแผนฯ ๙ และสภาพัฒนายังคงยึดเป็นหลักในการวางแผนพัฒนาประเทศต่อเนื่องมาจนถึงแผนฯ ๑๐ ด้วย

สำหรับพระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๒ หลังจากที่ พระองค์ท่านพระราชทานให้สภาพัฒน์ คือไม่กี่วันหลังจากวันนั้น ท่านทรงรับสั่งกับพวกเราผ่านสื่อมวลชนว่า “...เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า *Sufficiency Economy*... คำว่า *Sufficiency Economy* นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้อย่างไรเพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่... *Sufficiency Economy* นั้น ไม่มีในตำรา หมายความว่า เรามีความคิดใหม่...และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่า เราก็คงสามารถที่จะไปปรับปรุงหรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น...” ผมขอชี้ประเด็นที่สำคัญ ๒-๓ ประเด็น คือ

หนึ่ง ทรงรับสั่งว่า เป็นของใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อปี ๒๕๔๒ ตอนที่พระราชทานให้สภาพัฒน์แล้วทรงรับสั่งว่า เอาไปใช้ดูซิ จะทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยและของโลกพัฒนาดีขึ้น หลังจากนั้นอีก ๗ ปี คือปีที่แล้ว เมื่อปี ๒๕๔๙ นายโคฟี อันนัน * ได้ขอพระราชทาน เข้าเฝ้าและทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญ *Lifetime achievement award on human development* เป็นเหรียญที่เป็นการประกาศพระเกียรติคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงงาน พระราชทานสิ่งต่างๆ ให้คนไทยในช่วง ๖๐ ปี ที่ผ่านมา เพื่อให้คนไทยอยู่เย็นเป็นสุข มีเหรียญเดียวในโลกและ ก็กราบบังคมทูลว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจ

* นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ๒ สมัย เจ้าของรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี ๒๕๔๕

พอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ได้เป็นประโยชน์เฉพาะกับประเทศไทย แต่เป็นประโยชน์กับทุกประเทศที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

ต่อมาอีก ๑ เดือน คือเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๐ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย (UNDP) ซึ่งเป็นองค์กรของสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้พิมพ์หนังสือรายงานประจำปี ๒๐๐๗ คือ ปี ๒๕๕๐ นี้ และเผยแพร่ไปยัง ๑๖๖ ประเทศ **ในหนังสือเล่มนี้มี**

๔ บท ทั้ง ๔ บทพูดถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า คืออะไร มีส่วนประกอบอย่างไร มีตัวอย่างของการนำไปใช้ในที่ต่างๆ แล้วประสบผลอย่างไร และบทสุดท้ายเสนอแนะไว้ว่า ถ้าประเทศอื่นๆ จะนำไปใช้ มีข้อแนะนำ ๖-๗ ข้อ อะไรบ้าง ขณะนี้มีนักเศรษฐศาสตร์ต่างประเทศที่เป็นอาจารย์สอนมหาวิทยาลัยต่างๆ มาศึกษาเรื่องนี้ในประเทศไทย บางท่านมาอยู่จนพูดไทยได้ และศึกษาปรัชญาฯ นี้เปรียบเทียบกับวิชาที่เขาสอน เที่ยงบทความบ้าง ไปบรรยายตามที่ต่าง ๆ บ้าง

ผมขอย้อนกลับไปสักนิด คือภายหลังที่เราประสบปัญหาวิกฤติ

เศรษฐกิจ พระองค์ท่านทรงรับสั่งพระราชทานผ่านสื่อมวลชน เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ มีกระแสพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน สมัยนี้ชักจะไม่พอกิน...” คือ ตอนนั้นหลังจากที่เกิดวิกฤตการณ์การเงิน “...จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้จะให้ทุกคนมีความพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุ่ยหาก็ได้ แต่ว่าพอ...” พวกเราคงจำได้

ในหลวงเน้นย้ำถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
(SUFFICIENCY ECONOMY)

ซึ่งเป็นคำใหม่ของพระองค์ท่านอีกครั้งในปี ๒๕๔๓

“...หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว
ทำอะไรด้วยความอะลุ้มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล
จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

๔ ธันวาคม ๒๕๔๓

ต่อมาเมื่อปี ๒๕๔๓ ทรงรับสั่งว่า “...หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว...” เมื่อสักครู่ผมเรียนแล้วว่า เรามักกลับสนกันในคำศัพท์เหล่านี้ ประหยัดนี้ไม่ใช่ขี้เหนียว เวลาคนไทยได้ยินคำว่าประหยัด จะนึกถึงว่า ไม่ค่อยชอบใช้เงิน ขี้เหนียว แต่จริงๆ ไม่ใช่ คนละเรื่องกัน หรือบอกว่า ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เข้าใจผิด คิดว่า ต้องขี้เหนียว ต้องจน รวยไม่ได้ ก็ไม่ใช่อีกเช่นกัน เป็นการเข้าใจผิด บางทีก็มาพูดเล่นกัน ใครที่ไม่กล้าลงทุนก็บอกว่า อ้อ! นี่กำลังใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงตามยุค เข้าใจผิดหมดเลย ไม่ใช่ครับ “...หมายความว่าประหยัด แต่ไม่ใช่ชี้เหนียว ทำอะไรอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จึงเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข...” ซึ่งผมจะได้อธิบายเป็นจุดๆ ไป

ที่ผมจะเชิญชวนให้ทุกคนสนใจก็คือว่า ท่านทรงรับสั่งว่าจะเป็เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ทุกคนจะมีความสุข ตกลงเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความสุข ประหยัด เป็นทางสายกลาง เพราะสุดโต่งด้านหนึ่งคือ ฟุ่มเฟือย สุดโต่งอีกด้านหนึ่งคือ ตระหนี่ชี้เหนียว ความประหยัดจึงเป็นทางสายกลาง ท่านรับสั่งว่า “...การประหยัดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในทุกแห่ง และ

การประหยัด

“...การประหยัด เป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในทุกแห่งและในทุกกาลทุกเมื่อ...ขอให้คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นจากการประหยัดนี้ให้มาก...”

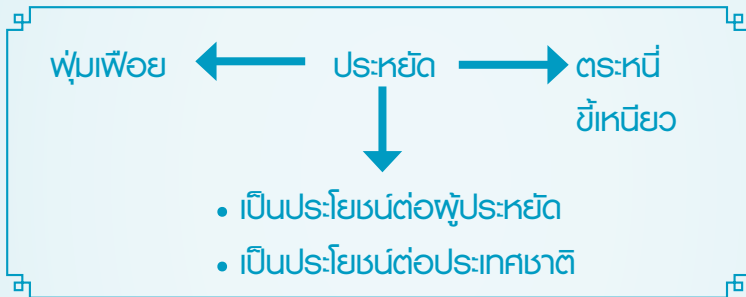
“...การประหยัด ควบคู่ไปกับหลักการพออยู่ พอกิน พอใช้ จึงใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย และเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติตนตามเศรษฐกิจพอเพียงโดยแท้...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ

๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๑

ในกาลทุกเมื่อ ขอให้คำนึงถึงผลที่ได้จากการประหยัดนี้ให้มาก...” อันนี้เป็นพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ปี ๒๕๒๑ เมื่อ ๒๙ ปีมาแล้ว

เมื่อปี ๒๕๐๒ หรือเมื่อ ๔๘ ปีก่อนโน้น ท่านทรงรับสั่งเรื่องประหยัดไว้ว่า **“...การใช้จ่ายโดยประหยัดนั้น จะเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประหยัดเองและครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้า การประหยัดดังกล่าวนี้ จะมีผลดีไม่เฉพาะแก่ผู้ประหยัดเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย...”**

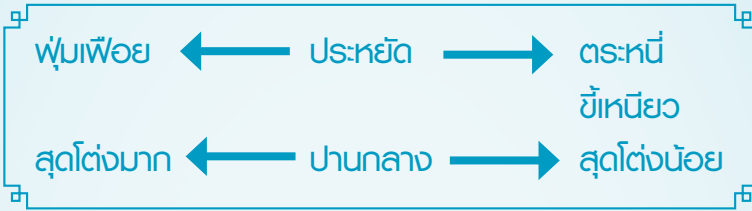

ประเทศชาติเรา ถ้าทุกคนร่วมมือกันนี้ ท่านที่เป็นนักธุรกิจผลิตสินค้าออกมาแล้วใครจะมาซื้อสินค้าท่าน แต่ถ้าประเทศชาติเราทุกคนขยันหมั่นเพียร ทำงานแล้วมีเงินออม เขาจะซื้ออะไรเขาก็ซื้อได้ โครงสร้างเศรษฐกิจแบบนี้จะมีการหมุนเวียนของเศรษฐกิจมหาดศาล แต่ถ้าหากทุกคนเป็นหนี้กันหมด ก็จะทำให้ติดกับ หนึ่งกันไปหมด

การประหยัด ไม่พุ่มเพื่อย ไม่ตระหนี่ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประหยัด เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติด้วย นักการเงินเขาพูดไว้ชัดเจนว่า ถ้าหากต้องการจะลงทุนอะไรใหญ่ๆ จะเป็น Project ปกติ หรือ Mega Project แล้ว หากมีเงินฝากในธนาคารโดยประชาชนของเราเองมีแต่

เงินออม หนี้ไม่มี ก็ไม่ต้องไปกู้ต่างชาติมาทำ Project เราก็จะสามารถกู้จากคนไทยด้วยกันมาทำ Project แต่ปรากฏว่าใน ๑๐ ประเทศอาเซียนนี้ อัตราเงินออมของประเทศเรต่ำที่สุด ประเทศอื่นเขามีเงินออมสูงกว่าเราของเรานั้นมีแต่หนี้

“...การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้น
ไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินแล้ว
ทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้
ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

๔ ธันวาคม ๒๕๕๐

เมื่อปี ๒๕๕๐ ท่านทรงรับสั่งเรื่องการกู้เงิน ๒ ประเภท “...การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินแล้วทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ” สรุปคือ กู้แล้ว ลงทุน มีรายได้ ใช้หนี้ได้ดี แต่ถ้ากู้ไปซื้อของที่ไม่จำเป็น หรือไปเล่นการพนัน หรือสิ่งอื่นใดที่ไม่ทำให้มีรายได้ ไม่ดี

นอกจากนี้ ในด้านการพูดจาและความคิดก็ต้องพอเพียงด้วย เพื่อมิให้เกิดการทะเลาะกัน ความพอเพียงในความหมายนี้ก็คือ ความพอประมาณ และความมีเหตุผลนั่นเอง เมื่อปี ๒๕๔๑ ท่านทรงรับสั่งว่า **“...ความพอเพียงในความคิด ก็คือแสดงความคิด ความเห็นของตัวเอง และปล่อยให้คนอื่นพูดบ้าง...”** และในปี ๒๕๔๓ ท่านทรงรับสั่งถึงตรงนี้ ด้วยเหมือนกันว่า **“...พอเพียงนั้นอาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น และก็ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ...”** ตรงนี้สำคัญมาก คือต้องไม่เบียดเบียนคนอื่นและก็ต้องเป็นไปตาม อัตภาพของตัวเอง

**“...ความพอเพียงในความคิดก็คือ แสดงความคิด
 ความเห็นของตัวเอง และปล่อยให้คนอื่นพูดบ้าง
 และมาพิจารณาว่า ที่เขาพูดกับที่เราพูด อันไหนพอเพียง
 อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข เพราะว่าถ้าพูดกัน
 โดยที่ไม่รู้เรื่อง ก็จะกลายเป็นทะเลาะกัน...”**

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
 ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

มีกรณีครูที่ผมชอบยกตัวอย่างเพราะครูเป็นหนี้กันมาก ครูสาว ๒ คน แต่งงานแล้วทั้งคู่ ครูคนหนึ่งสามีก็เป็นครูด้วยกัน เงินเดือนรวมกัน สัก ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท มีกระเป๋าถือ ๕ ใบแล้ว อยากได้ใบที่ ๖ ราคาประมาณ ๔,๐๐๐ บาท แต่ว่าขณะนั้น ครอบครัวยังเป็นหนี้อยู่แล้ว ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ กว่าบาท ครูอีกคนหนึ่งแต่งงานกับเจ้าของโรงสี มีเงินเยอะ มีกระเป๋าแล้ว ๑๐ ใบ อยากได้ใบที่ ๑๑ ราคาสัก ๑๐,๐๐๐ บาท

ไม่เหมือนกันครับ อรรถาพของครูทั้ง ๒ ท่าน ไม่เหมือนกัน บางทีก็ต้อง
ซึ่งดูว่า คืออะไร

อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ท่านเคยสอนพวกผู้พิพากษาหนุ่มๆ
สาวๆ ว่า ถ้าโกงแล้วไปซื้อแหวนเพชรให้คนที่บ้าน จะโกงไปทำไม มีความ
สุขหรือ คือต้องไปเบียดเบียน ต้องไปโกงเขาма เพราะฉะนั้น ตรงนี้ก็คือ
เรื่องของ**ต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น และต้องให้พอประมาณตามอรรถาพ**

สุภาสิตไทยเขามีอยู่แล้ว เห็นช้างขี้ขี้ตามข้าง จะไปขี้ตามข้างไม่ได้
เราเป็นลิงเราจะไปขี้ตามข้างไม่ได้ ลิงกันนิดเดียว โดยสรุป **ความพอเพียง**
คือ พอประมาณในอรรถาพของตนเอง มีเหตุผลด้วย พอเพียงในความคิด
พอเพียงในคำพูด พอเพียงในการกระทำ

ทรงเน้นย้ำว่าพอเพียง คือ ไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียน
“...คนเราถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย
เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย
ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ
มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง
หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง
ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข
พอเพียงนี้ อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้
แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น
ต้องให้พอประมาณตามอรรถาพ พุดจากก็พอเพียง
ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

ความพอประมาณ + มีเหตุผล

๑. พอเพียงในความคิด
๒. พอเพียงในการพูดจา
๓. พอเพียงในการกระทำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำคำที่สำคัญที่สุดคือ คำว่า “พอ” ต้องสร้างความพอที่สมเหตุสมผลกับตัวเองให้ได้ คนรวยก็สร้างความพอสมเหตุสมผลให้เข้ากับคนรวย คนจน คนไม่ค่อยมี คนมีปานกลาง ก็ต้องสร้างความสมเหตุสมผลให้กับตัวเองให้ได้ แล้วจะพบกับความสุข

ผมมีเกร็ดเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่อง**ความสุขในศาสนาพุทธ** ท่านแบ่งความสุขเป็น ๒ ประเภท

ความสุข

๑. **สามีสสุข** สุขที่ต้องอาศัย “วัตถุ = อามิส” มาบำรุงบำเรอความต้องการของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ “เกิดความอยากที่ไม่มีขอบเขต”
๒. **นิรามิสสุข** สุขจากความเต็มด้าในจิตใจที่สะอาด / สว่าง / สงบ ไม่ต้องอาศัยอามิส “สุขที่พอเพียง”

ประเภทแรก สามีสสุข ต้องอาศัยอามิส หรือวัตถุภายนอกมาบำรุงบำเรอ **ความต้องการ**ของ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตรงนี้คือความสุขที่ต้องอาศัยวัตถุมาเสพอยู่เรื่อยๆ ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดความอยากที่ไม่มี

ขอบเขต เป็นความอยากที่มุ่มิบเบาเบา เป็นความอยากที่ค่อยรับขึ้นมา เป็นความอยากที่ผิดศีลธรรม เป็นต้น

ประเภทที่สอง นิรามิสสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการพัฒนาจากจิตใจอันแท้จริง เกิดจากความเต็มด้าในจิตใจที่สะอาด สว่าง สงบ ไม่ต้องอาศัยยามิส หรือวัตถุภายนอก **เป็นความสุขที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย** **ความสุขที่ได้นับถือศาสนาพุทธ** **ความสุขที่ได้เห็นธรรมชาติ** **ความสุขที่ได้เจอเพื่อนบ้าน** **ความสุขที่ได้เจอพี่ ป้า น้า อา** เป็นความสุขที่เต็มด้าในใจ ไม่ใช่ความสุขที่ว่า พอไปเกาะข้าง ไปเห็นที่สาธารณะก็บอกว่า ฉันอยากได้ภูเขานี้ ไปออกใบกรรมสิทธิ์แล้วจึงจะมีความสุข ซึ่งเห็นได้จากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ว่านักการเมืองบางคนมีความสุขกับการสะสมใบสำคัญกรรมสิทธิ์ที่ดิน แม้ว่าจะผิดกฎหมาย อันนี้แหละครับที่ทำให้บ้านเมืองลำบากยากเข็ญ **ความสุขที่เกิดจากความอยากจึงต้องมีขอบเขต** ตรงนี้ต้องสร้างสุขแบบไหน แบบนิรามิสสุขหรือเปล่า

๔ คำถามกับปรัชญา บอบนครชฎากิวพอเพียง

ผมได้ลองวิเคราะห์ ตั้ง ๔ คำถามว่า ข้อหนึ่งปรัชญา นี้มีเป้าประสงค์อะไร ข้อสองคำว่าพอเพียง มีองค์ประกอบอะไรบ้าง ข้อสาม ถ้าใครจะนำปรัชญา นี้ไปใช้จะต้องเตรียมตัวเตรียมใจอย่างไรบ้าง คือมีเงื่อนไขอะไรบ้าง ก่อนนำไปใช้ และข้อสุดท้ายข้อสี่คือ ถ้าทำอย่างนั้นปฏิบัติอย่างนั้น จะได้ผลอะไร

เป้าประสงค์ของ เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร

เป้าประสงค์

- เป็นแนวทางการปฏิบัติตน
- ประชาชนทุกระดับ
- ทางสายกลาง
- ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

คำถามข้อแรก เป้าประสงค์ของปรัชญา จากบรรทัดแรก ในปรัชญา ที่ทรงพระราชทานให้ “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์..” จะสังเกตเห็นว่าเป็นแนวการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน องค์กร ถึงประเทศ โดยยึดทางสายกลาง หรือความพอเพียง ที่ทรงมีพระราชดำรัสอธิบายไว้หลายปีแล้ว

ผมได้เรียนให้ทราบแล้วว่า **ด้านเศรษฐกิจต้องให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ใช่แพ้เขา เสียเปรียบเขา หรือเสียค่าไถ่ให้เขา**

อันนี้คือเจตนารมณ์ของปรัชญา นี้ คำว่าเป็นแนวปฏิบัติสำหรับประชาชนทุกระดับนี้ ถ้าเรานำไปใช้ที่โรงเรียน ผมขอแนะนำให้นำไปใช้ได้ ๔ จุดด้วยกัน

จุดแรก คือ สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ทั้งกรรมการสถาบัน กรรมการสถานศึกษา ทั้งอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ คือฝ่ายบริหาร นำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของโรงเรียนได้

จุดที่สอง คือ นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามสาระ การเรียนรู้ทั้ง ๘ สาระได้

จุดที่สาม คือ นำไปใช้เป็นคู่มือในการพัฒนานักเรียนทั้งด้าน กิจกรรมเสริมหลักสูตร ชมรมต่างๆ รวมทั้งด้านแนะแนว ทั้งแนะแนวชีวิต และแนะแนวการศึกษาต่อของนักเรียน

จุดที่สี่ ทุกคนตั้งแต่ผู้บริหาร ครู ภารโรง นักเรียนทุกคนสามารถ นำไปใช้สำหรับครอบครัวและตัวเอง

บริษัทเอกชน ชุมชน ก็เช่นกัน สามารถนำไปใช้ได้ ใน ๓-๔ จุดนี้ ถ้าชุมชนจะนำไปใช้ ก็สามารถนำไปใช้ได้ ในหลายๆ ด้าน

โดยสรุปแล้ว เป้าประสงค์คือ เป็นแนวทางการปฏิบัติตนของ ประชาชนทุกระดับ ให้ยึดทางสายกลาง ถ้าด้านเศรษฐกิจให้ก้าวทันโลก ยุคโลกาภิวัตน์

หลักของความพอเพียงมีอะไรบ้าง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ
ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบ
ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผล
กระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง
ทั้งภายนอกและภายใน

หลักความ
พอเพียง

คำถามที่สอง หลักของความพอเพียงนี้มีอะไรบ้าง จากข้อความใน
ปรัชญาฯ ถัดมา ความพอเพียง หมายถึง (๑) ความพอประมาณ
(๒) ความมีเหตุผล (๓) ความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก
และภายใน ต้องมีองค์ประกอบทั้ง ๓ พร้อมกัน คือ (๑) ความพอประมาณ
ไม่สุดโต่ง (๒) ความมีเหตุผล
อีกสักครู่ผมจะขยายความ
ให้ฟัง และ (๓) ระบบภูมิคุ้มกัน
จึงจะถือว่าเป็นความพอเพียงใน
ปรัชญาฯ นี้

ความพอประมาณ

- พอดี พอเหมาะต่อความจำเป็น
- พอประมาณตามอัตภาพ
- ไม่มากเกินไป
- ไม่น้อยเกินไป

ความพอประมาณนี้

ถ้าหากไปอ่านคำสอนของท่านพุทธทาสที่อธิบาย มัชฌิมาปฏิปทา ท่านให้
ความหมายไว้ว่า หมายถึง ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ซึ่งก็คือไม่สุดโต่ง
นั่นเอง ไม่ฟุ่มเฟือย แล้วก็ ไม่ใช่เหนียว ถ้าจะนำมาใช้ในกรณีนี้ ก็คือความ
พอเหมาะ พอดี ต่อความจำเป็น พอควรกับอัตภาพ และไม่เบียดเบียนคนอื่น
ด้วย

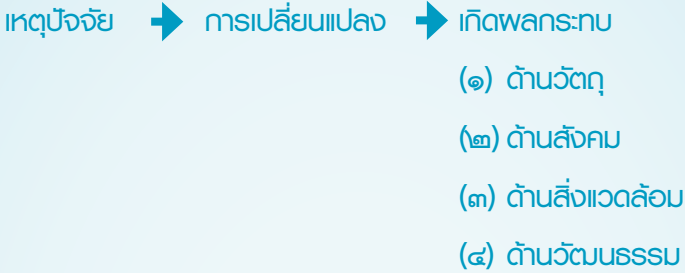
ความมีเหตุผล

- ตามหลักวิชา
- ตามหลักกฎหมาย
- ตามหลักศีลธรรม
- ตามกฎเกณฑ์สังคม (รวมประเพณี-วัฒนธรรม)
- ตามความจำเป็นในการดำเนินชีวิต

ความมีเหตุผล อันนี้มีหลายเหตุผล หนึ่งอาจจะเป็น**เหตุผลตามหลักวิชา** เช่น เราจะสร้างบ้านที่ต้องลงเสาเข็มลึก ๑๘ เมตร เป็นเรื่องของหลักวิชา เขาทดสอบดินแล้ว สองเป็น**เหตุผลตามหลักกฎหมาย** กฎหมายเขาบอกอย่างนี้ ต้องทำตามอย่างนี้ **เหตุผลตามหลักศีลธรรม** **เหตุผลตามกฎเกณฑ์สังคม** **เหตุผลตามความจำเป็นในการดำเนินกิจกรรมในการดำเนินชีวิต** อันนี้เป็น**ความมีเหตุผล** อธิบายได้

เมื่อสักครู๋ได้ยกตัวอย่างครู ๒ คน ที่จะซื้อกระบี่ มีเหตุผลหรือไม่ เป็นหนี้ชาอยู่ ๒๐๐,๐๐๐ กว่าบาท จะซื้อกระบี่ใบที่ ๖ ด้วยเงิน ๔,๐๐๐ บาท จำเป็นไหม มีเหตุผลไหม ถ้าไม่จำเป็น ก็อย่าซื้อ **ความพอประมาณนี้** ยังไม่พอ ต้องนำ**ความมีเหตุผล**บวกเข้าไปด้วย จะทำอะไร จะตัดสินใจในการลงทุนทำอะไร แค่นั้นจึงจะพอประมาณ ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกิน

ระบบภูมิคุ้มกัน

ทำไมต้องลงทุนก็ต้องตอบได้ด้วย มีเหตุผลอะไรบ้าง แล้วยังไม่พอมันต้องถามต่อด้วยว่า ระบบภูมิคุ้มกันจะกระทบกระเทือนไหม **ระบบภูมิคุ้มกันทั้ง ๔ ด้าน คือ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม**

หนึ่ง ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ ด้านวัตถุอาจจะหมายถึงด้านการเงิน อาคารสถานที่ เครื่องไม้เครื่องมือ แล้วแต่เรานำปรัชญา นี้ไปใช้ในกรณีไหน เราสามารถตรวจสอบระบบภูมิคุ้มกันด้านวัตถุว่าเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร โดยการตรวจว่า (๑) เรามีเงินออม (๒) มีการประกันความเสี่ยงในอนาคต (๓) มีการลงทุนเพื่อการพัฒนา และ (๔) มีการวางแผนในระยะยาวหรือไม่ ซึ่งตรงกันข้ามกับภูมิคุ้มกันบกพร่องทางวัตถุ คือ ไม่มีเงินออม และอาจยังมีหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ขาดการประกันความเสี่ยงในอนาคต ขาดการลงทุนเพื่อพัฒนา และขาดการวางแผนระยะยาว

เราลองมาวิเคราะห์และทำ SWOT Analysis ว่าระบบภูมิคุ้มกันทางวัตถุของชุมชนเราเนี่ย อยู่ตรงไหน เข้มแข็งมาก ปานกลาง หรืออ่อนแอ และถ้าอ่อนแอหรือบกพร่องแล้วเราจะทำอย่างไร เราจะใส่วัคซีนอะไรเข้าไป

ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- มีเงินออม
- มีการประกันความเสี่ยง
ในอนาคต
- มีการลงทุนเพื่อการพัฒนา
- มีการวางแผนระยะยาว

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- มีหนี้ไม่ก่อรายได้
- ขาดการประกันความเสี่ยง
ในอนาคต
- ขาดการลงทุนเพื่อการพัฒนา
- ขาดการวางแผนระยะยาว

ถ้านำระบบภูมิคุ้มกันนี้ไปสอนเด็ก
นิสิตนักศึกษาที่เหมือนกัน **เด็กต้องตอบ**
คำถามเหล่านี้ว่า เธอได้เงินจากบ้านมา
เท่าไรในเดือนหนึ่ง เธอใช้อย่างไรบ้าง
มีเงินออมไหมในแต่ละเดือน หรือว่า
ต้องยืมเงินเป็นหนี้สินเขาตลอด
ทุกเดือน สามารถตอบได้ไหมว่า
มีความพอประมาณ มีเหตุผลในแต่ละ
รายจ่ายที่ใช้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้เริ่มคิด
วางแผนกับชีวิตตัวเองได้

สำหรับวัคซีนนี้มีหลายประเภท
วัคซีนภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ การเงิน เช่น ลดหนี้
ตั้งเป้าเลย ปีหน้า ปีไหนซุ่มซนเราจะลดหนี้
๓๐ เปอร์เซ็นต์ หรือครอบครัวเราจะลดหนี้
๕๐ เปอร์เซ็นต์ ตอนนั้นเรามีหนี้อยู่ ๕๕,๐๐๐ บาท เถามกิเคราะห์ว่ารายได้เดือนละ

เท่าไร ใช้จ่ายเดือนละเท่าไร ใช้จ่ายอะไรที่ไม่จำเป็นก็ลบออกไป จะได้ลดหนี้ลง ปีหน้าเราจะได้พินนี้ เราจะได้บอกกับลูก ลูกเอ๋ย ตอนนี้นบ้านเราไม่เป็นหนี้ใครแล้ว และยังสามารถวางแผนได้ การลงทุนที่เสี่ยงน้อย กองทุนป้องกันวิกฤต กองทุนป้องกันวิกฤตนี้สำหรับองค์กรนะครับ ระดับครอบครัวจริงๆ ก็นำไปใช้ได้ ทั้งในเรื่องการออมและการลงทุนเพื่อการพัฒนา

ผมมีเรื่องฝากสำหรับผู้ที่จะนำไปสอนลูกหลาน หรือสอนลูกศิษย์ หรือสอนตัวเองก็ตาม ผมอ่านพบบทความในนิตยสารริตเตอร์ ไตเจส ที่ไปสัมภาษณ์เศรษฐีอเมริกันแล้วก็นำมาวิเคราะห์วิจัยว่า **เศรษฐีอเมริกันที่ร่ำรวยมีวิธีเสี่ยงลูกอย่างไร เพื่อให้เวลาที่ตนเองตายไปแล้วลูกจะไม่ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย และสรุปมาเป็นชุดวิธีเสี่ยงลูก**

ระบบภูมิคุ้มกัน (Reserve, Safety Net)

- ลดหนี้ ลบหนี้ (Reduce or Wipe Out Debt)
- การลงทุนที่เสี่ยงน้อย (Low-risk Investment)
- กองทุนป้องกันวิกฤติ (Stabilization Fund)
- การออม (Saving)
- การลงทุนพัฒนาสถาบัน/ประเทศชาติ (Investment in Development)

ผมคิดว่าหลักของเขาเข้ากับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาก เขามี ๓ ขั้นตอนครับ ขั้นที่ ๑ สอนลูกให้รู้จักคุณค่าของเงิน ขั้นที่ ๒ สอนให้รู้จักใช้เงิน และขั้นที่ ๓ สอนให้รู้จักออม และทำบุญ

ขั้นที่ ๑ สอนให้รู้จักคุณค่าของเงิน คือ เขาบอกว่าถึงเขาจะรวยอย่างไร เขาก็จะกำหนดเลยว่าเดือนหนึ่งจะให้ลูกเท่าไร ให้ลูกรับผิดชอบเอง ไม่เหมือนบ้านเรา บางครอบครัวพอสักเดือนลูกมากกระเซะขอแม่ แม่ก็

ใจอ่อนให้ เพราะฉะนั้นลูก
จะไม่มีความรู้สึกว่า ที่
สัญญาว่าจะให้เดือนหนึ่ง
๕,๐๐๐ บาท ไม่เป็นไร
ใช้ไป เต็มวักข้อมแม่เพิ่มได้
อีก ทำให้เด็กไม่รู้จักราค่า
ของเงิน

นอกจากนี้ ตอนที่ลูกเขายังเล็กอยู่ ถ้าจะไปทำงานตอนว่างเรียน
เขายินดีเลย งานอะไรก็ได้ เขาไม่อาย เขาสนับสนุน เพราะลูกจะได้รู้คุณค่า
ของเงินว่ากว่าจะได้ ๕ บาท ๑๐ บาทนี้ เหนื่อยยากแค่ไหน ไม่ใช่ขอเงิน
พ่อแม่จนกระทั่งเรียนปริญญาเอก

คนไทยถ้าไม่ได้ทุนเรียนจากที่
อื่นก็ขอพ่อแม่เรียนจนปริญญาเอก แต่
เขาบอกไม่ได้ ถ้าลูกหาเงินเองได้เขา
ยินดี และเอื้อให้ ผมว่าตรงนี้
สังคมไทยควรให้โอกาส คือ เจ้าของ
กิจการทั้งรัฐทั้งเอกชนเปิดทางให้เด็กๆ
มาทำงานตอนปิดเทอม หรือวันเสาร์

อาทิตย์ ช่วยเอื้อให้เด็ก คือมีระบบจ้างเด็กให้รู้จักมาทำงาน เพื่อให้เด็ก
ได้เห็นคุณค่าของเงิน

ขั้นที่ ๒ รู้จักใช้เงินเป็น เขาจะสอนลูกให้ทำบัญชีรายรับรายจ่าย
ทุกเดือน และจะพูดคุย กัน พ่อ แม่ ลูก เขาจะนั่งวิเคราะห์กันว่าที่ลูกจ่าย
ไป หนึ่งพอประมาณไหม สองมีเหตุผลไหม ลูกเขาอาจจะจะมีเหตุผลของเขา

แม่อีกอาจจะมึเหตุผลของแม่ ก็คุยกัน วิธีนี้จะสอนให้เด็กของเขารู้จักวิเคราะห์เหตุผลในการใช้เงิน

ขั้นที่ ๓ ให้รู้จักออมและทำบุญ เขาจะเตือนให้ลูกของเขาเหลือเงินทุกเดือน เดือนละเล็กน้อยไม่เป็นไร แล้วให้แบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งคือ ออมให้ตัวเอง อีกส่วนหนึ่งคือ นำไปทำบุญ หรือนำไปช่วยงานโรงเรียน งานสังคม งานกุศล เขาจะสอนลูกหลานให้รู้จักคืนให้กับสังคมตั้งแต่เล็กๆ

เราจะเห็นว่าเศรษฐีอเมริกันมักจะตั้งมูลนิธิช่วยคนจนประเทศไหนประเทศนี้ เพราะเขาเชื่อว่าเงินที่เขาได้กำไรมานี้เป็นของสังคม เพราะฉะนั้นเขาต้องคืนให้กับสังคม ดังตัวอย่างที่เราัมักจะเห็นกันคือ เศรษฐีฝรั่งเขาชอบตั้งมูลนิธิ ตั้งแห่งหนึ่งมีเงินเป็นร้อยล้านพันล้าน เช่น มูลนิธิฟอร์ด มูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ แล้วเขาก็ช่วยทั่วโลก ใหม่ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวกับเขาเลย ส่วนของคนไทย คนตั้งมูลนิธิมักจะเป็นคนที่ไม่มั่งเงิน ตั้งแห่งหนึ่งก็ได้เพียง ๒๐๐,๐๐๐ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท

ระบบภูมิคุ้มกันด้านสังคม

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- รู้รัก-สามัคคี
- ร่วมมือร่วมใจกัน
- มีคุณธรรม-ไพศาลธรรม
- สังคมสีขาว
- อยู่เย็นเป็นสุข
- กุณทางสังคมสูง

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- ระวัง-ทะเลาะเบาะแว้ง
- ต่างคนต่างอยู่
- กุศล-ห่างไกลศาสนธรรม
- เครียด-แห่งอบายมุขทั้งปวง
- อยู่ร้อนนอนทุกข์
- กุณทางสังคมต่ำ

ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเศรษฐกิจฝืดเคืองคิดว่าเงินที่หาได้มาส่วนหนึ่งเป็นของสังคม ต้องคืนให้กับสังคม อันนี้คือ **ทุนนิยมเสรีที่แท้จริง คือใครที่เข้มแข็งกว่าก็ต้องช่วยคนที่อ่อนแอกว่า**

สอง ระบบภูมิคุ้มกันด้านสังคม ถ้าระบบภูมิคุ้มกันด้านสังคมเข้มแข็ง **เราจะเห็นสิ่งต่อไปนี้ คือ รู้ รัก สามัคคี** เข้าไปที่หมู่บ้านนั้น ชุมชนนั้น เขารู้ รัก สามัคคี เขาร่วมมือ ร่วมใจกัน มีคุณธรรม ใฝ่ศาสนธรรม เป็นสังคมสีขาว หมู่บ้านสีขาว ชุมชนสีขาว โรงเรียนสีขาว อยู่เย็นเป็นสุข หรือมีทุนทางสังคมสูง

ตรงกันข้าม ถ้าระบบภูมิคุ้มกันของที่นั้นบกพร่องหรืออ่อนแอ ก็จะมีแต่ความหวาดระแวง ทะเลาะเบาะแว้งกัน ต่างคนต่างอยู่ ทำผิดคิด เป็นเหยื่ออบายมุข กินเหล้าเมายา ยาบ้า หวยเถื่อนขายดี อยู่ร้อนนอนทุกข์ มีทุนทางสังคมต่ำ อันนี้คือภูมิคุ้มกันทางด้านสังคมบกพร่อง คำถามคือแล้ว **เราจะหาวัคซีนอะไรมาทำให้ภูมิคุ้มกันด้านสังคมของเราเข้มแข็ง**

ระบบภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- มีความรู้-สำนึกและห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม
- มีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมจากฝ่ายบริหาร
- สร้าง “สุขนิสัย”
- สะอาด เป็นระเบียบ
- อยู่กับธรรมชาติ

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- ขาดความรู้-ขาดสำนึก
- ขาดนโยบาย-ผู้บริหารไม่สนใจ
- เต็มไปด้วย “ทุกขนิสัย”
- สกปรก-ขาดระเบียบ
- ทำลายธรรมชาติ

สาม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อมนี้ ถ้าเข้มแข็งก็คือ สมาชิก มีความรู้ มีจิตสำนึก และหวงแหนสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารมีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ทุกคนสร้างสุขนิสัย สะอาด เป็นระเบียบ อยู่กับธรรมชาติ มีความสุขกับธรรมชาติได้ โดยไม่ต้อง ออกไปรับรองแสดงความเป็นเจ้าของ ถ้าภูมิคุ้มกันบกพร่องทางด้านสิ่งแวดล้อมก็คือ สมาชิกขาดความรู้ ขาดจิตสำนึกในสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารไม่สนใจ ไม่มีนโยบาย เต็มไปด้วยทุกขนิสัย สกปรก ขาดระเบียบ และทำลายธรรมชาติ

ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- มั่นคงในวัฒนธรรมและเชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่น
- เข้าใจและเป็นมิตรต่อวัฒนธรรมต่างถิ่น ต่างชาติ

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- ย่อหย่อน-ไม่ใส่ใจ-รู้สึกเป็นปมด้อยในวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น
- เหยียดหยาม-บุงร้ายต่อต่างวัฒนธรรม

สี่ ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ถ้าเข้มแข็งหมายถึงว่า ทุกคนมั่นคงในวัฒนธรรมไทย เชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่น เข้าใจและเป็นมิตรต่อวัฒนธรรมต่างถิ่น ต่างชาติ ถ้าภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมบกพร่องก็คือ ย่อหย่อนไม่ใส่ใจ บางครั้งรู้สึกเป็นปมด้อยในวัฒนธรรมไทย ในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งก็มีพบเห็นอยู่บ้าง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ผมเข้าไปบนตอยพบว่า เด็กและเยาวชนหลายเผ่าพอเข้าโรงเรียนสามัญ จบชั้นประถม ๖ แล้วไม่ยอมใส่ชุดประจำเผ่า เพราะอาย หันมาใส่กางเกงยีนส์เสื้อยืด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่

ถูกต้อง และแสดงให้เห็นว่าภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรมบกพร่องหรือความเป็นไทยและภาษาไทยก็เช่นกัน เรากำลังเป็นโรคนี้กันอยู่หรือไม่เล่า โรคภูมิคุ้มกันบกพร่องทางวัฒนธรรม ถ้าเป็นต้องรีบแก้ไขและหาทางฉีดวัคซีน

คำถามที่สอง ความพอเพียงมีองค์ประกอบอะไรบ้าง คำตอบคือ มี ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวทั้ง ๔ ด้านที่เข้มแข็ง

กลไกในการสร้างระบบภูมิคุ้มกัน

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	แผน-ปฏิบัติ ประเมิน
1. ด้านวัตถุ			
2. ด้านสังคม			
3. ด้านสิ่งแวดล้อม			
4. ด้านวัฒนธรรม			

สมมุติว่า ถ้าเราจะนำปรัชญา นี้ไปใช้ที่ครอบครัว ชุมชน หรือองค์กรของเรา เรากำลังจะสร้างกลไก สร้างระบบภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรมนี้ **เราลองติดตามดูว่าอันนี้เป็นตัวชี้วัด** เราก็คงต้องไปกำหนดตัวชี้วัดในครอบครัวชุมชนหรือองค์กรเรา เราทำ **SWOT Analysis** แล้วก็ไปเทียบดูว่า แต่ละด้านนี้เราบกพร่องหรือเราเข้มแข็งอย่างไร เราก็คงทำตัวชี้วัด แล้วก็ตกลงกันว่า เราจะกำหนด

เป้าหมายหนึ่งปี สองปี สามปี เป้าหมายทางเวลา เป้าหมายทางปริมาณ เป้าหมายทางคุณภาพ เราจะไปทางไหน แล้วจากนั้นเราก็กำหนดกิจกรรม เป็นแผน ลงมือปฏิบัติแล้วก็ประเมิน พอครบปีเราก็ประเมินว่าภูมิคุ้มกันของเราทั้งสี่ด้าน ในครอบครัว ชุมชนหรือองค์กรของเรา เข้มแข็งขึ้นอย่างไร หลังจากฉีดวัคซีนไปแล้วปีหนึ่ง

มีเงื่อนไขอะไรบ้าง ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญา

เงื่อนไขหลักวิชา - ความรู้

- นำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้
- ทั้งในชั้นวางแผนและชั้นปฏิบัติงาน
- ด้วยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

คำถามที่สาม ถ้านำปรัชญา นี้ไปใช้ มีเงื่อนไขอะไร และต้องเตรียมตัวเตรียมใจอย่างไรบ้าง คำตอบคือ มี ๓ เงื่อนไข เงื่อนไขแรก เงื่อนไขหลักวิชา โดยจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ขอให้สังเกตว่า ต้องอาศัยความรู้รอบคอบและระมัดระวัง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ทั้งชั้นวางแผน และชั้นดำเนินการด้วย การนำวิชาการต่างๆ มาใช้นี้ก็โดยต้องอาศัยการเรียนรู้ หรือดังที่เรียกว่า Learning Society สังคมความรู้ สังคมของการเรียนรู้ หรือเศรษฐกิจฐานความรู้ ตรงนี้คือพื้นฐานที่สำคัญ

เศรษฐกิจพอเพียง

๑. เกื้อหนุนหลักวิชา ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการ นำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกระดับ
๒. เกื้อหนุนคุณธรรม ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกใน คุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต
๓. เกื้อหนุนดำเนินชีวิต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

สาม
เกื้อหนุน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้เอื้อให้สร้างสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ ไม่ใช่หน้าไฮเทคโนโลยี หรือไบโอเคมีมาตัดสิน หรือใช้การบนบาน สานกล่าว หรือการเล่นพรรคพวก ไม่ใช่ทั้งในการวางแผนและการปฏิบัติ แต่ให้นำหลักวิชาการต่างๆ มาใช้และต้องใช้ด้วยความระมัดระวังด้วย อย่ไปเชื่อตำราเพียงเล่มเดียวและรีบทำตาม อย่างนั้นถือว่าไม่รอบคอบ ไม่ระมัดระวังในการนำหลักวิชามาใช้

เงื่อนไขคุณธรรม

- สร้างคุณธรรมโดยกลไก ดังนี้
  - การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว
  - การศึกษาอบรมในโรงเรียน
  - การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา
  - การฝึกจิต — อบรมจิต ของตนเอง
- บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต มาประพகுติปฏิบัติก่อน

เงื่อนไขที่สอง เงื่อนไขคุณธรรม กล่าวคือ ในขณะที่เดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ในปรัชญาฯ นี้รวมทั้งหมด ทุกคนต้องมีสำนึกในคุณธรรม และยกตัวอย่างเดี๋ยวนี้อีกคือ ความซื่อสัตย์สุจริต

เมื่อสักครู่นี้เราได้เรียนเรื่องคุณธรรมไปแล้วว่ามี ๗-๘ ประเภทด้วยกัน แล้วเราสามารถดึงมาใช้เป็นระยะๆ เช่น ปีนี้ตกลงกันว่า เราจะนำคุณธรรมตัวไหนสำหรับชุมชนเรา ดึงมา แล้วติดป้ายใหญ่แสดงให้ทุกคนเห็นว่า ทุกบ้านได้ตกลงกันว่า ปีนี้จะเน้นคุณธรรมในเรื่องนี้ ปีหน้าอาจจะเปลี่ยนใหม่เป็นอีกชุดหนึ่งเมื่อปีนี้สำเร็จลุล่วงแล้ว

เราจะนำชุดไหนมาใช้ก็ได้ เพียงแต่ให้เหมาะกับโอกาสที่เรากำลังจะสร้างความเข้มแข็งหรือว่าสร้างภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรมด้วย ผมเคยพูดอยู่เสมอว่า ปรัชญาฯ นี้ต้องปูพื้นฐานด้วยคุณธรรม และยกตัวอย่างว่า สมมุติเรามีอาชีพเป็นมือปั้นรับจ้างฆ่าคน แล้วเราบอกว่า เรายึดปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง เดือนนี้รับจ้างสัก ๓ รายก็พอ รายหนึ่งสักแสนหนึ่ง พอเหมาะ พอควร แต่ว่า สู้สุดท้ายก็โดนจับเข้าคุก แล้วถามว่า เราใช้ผิดตรงไหน บอกว่า ผิด เพราะไม่ได้ปูพื้นด้วยคุณธรรม ต้องสร้างเงื่อนไขคุณธรรมก่อน ถึงนำไปใช้ได้

หรือหากเราเป็นนักการเมืองท้องถิ่นแล้วเราโกงกินมาก โกงทุกโอกาสที่มี แล้วเราบอกว่า เราใช้ชีวิตแบบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู้สุดท้ายโดนจับเข้าคุก แล้วมาถามตัวเองว่า ใช้หลักตรงนี้ผิดตรงไหน ผิด เพราะไม่ได้ปูพื้นด้วยคุณธรรม

เงื่อนไขการดำเนินชีวิต

- อดทน มีความเพียร
- มีสติ
- ใช้ปัญญา
- มีความรอบคอบ

เงื่อนไขที่สาม เงื่อนไขการ

ดำเนินชีวิต ให้มีความรอบรู้ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร สติ ปัญญาและความรอบคอบ เกิดขึ้นเรื่อยๆ มากี่ไม่มีประโยชน์ปรัชญา นี้ไม่เหมาะสำหรับผู้ซึ่ง

เกียจคร้านไม่ได้ วันๆ รอแต่จะเล่นหวย เพื่อจะรวยเร็ว ไม่ได้ ปรัชญา นี้บอกว่า ต้องมีความอดทน ความเพียร มีสติ และปัญญา

ในเรื่องของการนำหลักวิชามาใช้ นั้น เป็นทั้งหลักวิชาและความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ด้วย ทั้งชั้นวางแผนและปฏิบัติ รอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง

ส่วนเรื่องการจัดการความรู้ในระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีท่านผู้รู้ท่านเขียนหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งน่าสนใจ ทั้งในระดับข้อมูล ข่าวสาร หรือสารสนเทศ ความรู้ และปัญญา ทั้งนี้ในการจัดการความรู้ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยสรุปแล้วสามารถใช้ ๓ เงื่อนไข คือ เงื่อนไขคุณธรรม

หลักวิชาความรู้ การดำเนินชีวิต ดังได้กล่าวมาแล้วเป็นเงื่อนไขในการจัดการความรู้นี้ได้

ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะได้อะไร

คำถามสุดท้าย ถ้าทำเช่นนั้นแล้วจะได้อะไร ชีวิตจะได้อะไร โรงเรียนนั้น ชุมชนนั้น ประเทศนั้นจะได้อะไร ถ้าทำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขอเรียนให้ทราบว่าเราจะได้อะไร **หนึ่ง ความสมดุล** สมดุลชีวิต สมดุลโรงเรียน สมดุลในชุมชน **สอง ความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง** ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๔ ด้าน ด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม

การจัดการความรู้ในเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อมูล (Data)	สารสนเทศ (Information)	ความรู้ (knowledge)	ปัญญา (wisdom)
<ul style="list-style-type: none"> - ข้อเท็จจริงใช้ในการสืบค้นความจริงหรือในการคำนวณ - ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ข่าวสาร - ข้อมูลที่ถูกจัดรูปเพื่อการแสดงหรือการชี้แจง - นำไปวิเคราะห์และคำนวณ 	<ul style="list-style-type: none"> - สารสนเทศที่ผ่านการถอดความ - ข้อมูลที่ถูกจดจำในรูปแบบของประสบการณ์ - ผ่านกระบวนการคิดและเข้าใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้ที่ถูกต้องตามจริง - ปราศจากอคติและความคิดเห็น - มีความเที่ยงตรง ไม่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

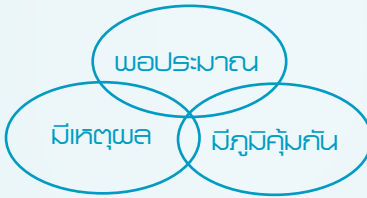
เศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ทางสายกลาง

ความพอเพียง

๑. วัตถุ
๒. สังคม
๓. สิ่งแวดล้อม
๔. วัฒนธรรม

เงื่อนไขคุณธรรม
(ความซื่อสัตย์-
มีคุณธรรม)

เงื่อนไขหลักวิชา
(ใช้หลักวิชา
วางแผน-ปฏิบัติ)

เงื่อนไขชีวิต
(ขยัน-อดทน-
สติ-ปัญญา)

สมดุล/พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้ เราสามารถสรุปถึงวิธีการนำหลักปรัชญา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ดังนี้คือ **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** เน้นทางสายกลาง **ความพอเพียง** มีองค์ประกอบสามประการ คือ **หนึ่ง** พอประมาณ **มีเหตุผล** **มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** **ด้านวัตถุ** **สังคม** **สิ่งแวดล้อม** **วัฒนธรรม** โดยต้องสร้างเงื่อนไขก่อน คือ **เงื่อนไขคุณธรรม** **เงื่อนไขหลักวิชา** และ **เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต** ซึ่งจะนำไปสู่ **หนึ่ง** **ความสมดุล** และ **สอง** **ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง**

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นหลักนำไปสู่...

๑. ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมฐานความรู้
๒. ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมคุณธรรม
๓. ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมแห่งความสุข
๔. ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ผมมีความเชื่อว่า ถ้าเรานำหลักปรัชญา นี้ไปใช้ ไม่ว่าระดับไหนก็ตาม จะเป็นฐานที่สำคัญในการสร้าง

หนึ่ง ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมฐานความรู้ ความทุกข์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความสับสนโง่งงจะหายไป

สอง ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมคุณธรรม เพราะว่า ต้องปูพื้นฐานด้วยคุณธรรม

สาม ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมแห่งความสุข

สี่ ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมที่ยั่งยืน ไม่ล่มสลาย และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้โดยภูมิคุ้มกันทั้งสี่ด้าน

มาถึงขณะนี้ ผมขอสรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้เพื่อทบทวนความเข้าใจเสียก่อน นั่นคือผมได้เรียน

ให้ทราบ ๒-๓ ประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรกคือ พยายามที่จะให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๔ ข้อ อันที่สองได้เรียนในเรื่องของความหมายของคุณธรรม และชุดเครื่องมือในการกำกับคุณธรรมที่เราใช้กันอยู่ และท่านสามารถที่จะหยิบมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของสถานที่ที่นำไปใช้ได้อย่างไร

ต่อมาผมได้พาท่านไปทบทวนกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสต่างๆ ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในส่วนที่ทรงขยายความในหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสุดท้ายที่ผมได้เรียนให้ทราบคือ เรื่องตัวเนื้อแท้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ถ้าเราวิเคราะห์แยกทั้ง ๔ คำถาม คือ หนึ่งเป้าประสงค์คืออะไร สองความพอเพียงนี้มีองค์ประกอบอะไร สามถ้าเรานำไปใช้ จะมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่ต้องเตรียมตัวเตรียมใจก่อน และสี่ ถ้าทำอย่างนั้นแล้วจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง ซึ่งทั้งหมดที่ผมได้กล่าวมาก่อนหน้านั้นก็จะสามารถที่จะตอบคำถามเหล่านี้ได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ผมยังมีความเชื่อมั่นว่า **ถ้าเราทำกันจริงจัง จะสามารถนำไปสู่ระบบสังคมและเศรษฐกิจที่นำความสุขมาให้กับทุกคน เป็นระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งความสุขแห่งความยั่งยืนที่แท้จริง**

คำพ่อสอน...

เส้นทางสู่ความพอเพียง

ก่อนจะจบการบรรยายครั้งนี้ ผมขออัญเชิญพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้ในโอกาสต่างๆ มาเป็นเครื่องเตือนใจให้กับพวกเรา ดังนี้

“...คนโดยมากไม่ชอบปิดทองหลังพระนัก
เพราะนึกว่าไม่มีใครเห็น แต่ถ้าทุกคนพากันปิดทอง
แต่ข้างหน้า ไม่มีใครปิดทองหลังพระเลย
พระจะเป็นพระที่สมบูรณ์ไม่ได้...”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๖

พระบรมราชาบาทองค์แรก ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๖ เมื่อ ๔๔ ปี
มาแล้ว พระองค์ท่านทรงชี้ให้รู้จักทำความดีเพื่อความดี ทำด้วยความบริสุทธิ์ที่
ใจ ทรงอุปมาเหมือนการปิดทองหลังพระ ดังความตอนหนึ่งว่า **“...คน
โดยมากไม่ชอบปิดทองหลังพระนัก เพราะนึกว่าไม่มีใครเห็น แต่ถ้า
ทุกคนพากันปิดทองแต่ข้างหน้า ไม่มีใครปิดทองหลังพระเลย พระจะเป็น
พระที่สมบูรณ์ไม่ได้”**

ผมมีความเห็นว่า **ในการที่จะขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงนี้ เราต้องทำงานแบบปิดทองหลังพระ** จะทำงานแบบปิดทอง
หน้าพระคงไม่ได้ เพราะไม่มีรางวัลอะไรมาให้เรา จะมีก็แต่ความสุข
ความอึดใจว่า เมื่อได้ขับเคลื่อนฯ ไปแล้ว เพื่อนร่วมโรงเรียน ร่วมชุมชน
ร่วมบริษัท เขาพันทุกข์ พันหนี่ เขาเข้มแข็งขึ้นมาทั้ง ๔ ด้าน อย่างที่ได้เรียน
ให้ทราบ และเขาก็มีความสุขในครอบครัวเขา นั่นแหละเป็นรางวัล
เป็นการทำดีเพื่อความดี แล้วก็เป็นการทำงานแบบปิดทองหลังพระ

พระบรมราชาบาทองค์ที่สอง เป็นพระราชดำรัสเนื่องในวันขึ้นปีใหม่
เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๕ ทรงรับสั่งดังความตอนหนึ่งว่า **“...ข้าพเจ้า
จึงปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะเห็นชาวไทยมีความสุขทั่วหน้ากัน ด้วยการให้**

การให้

“...ข้าพเจ้าจึงปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะเห็นชาวไทยมีความสุข
ถ้วนหน้ากัน ด้วยการให้ คือให้ความรัก ความเมตตาแก่กัน
ให้น้ำใจไมตรีกัน ให้อภัยไม่ถือโทษโกรธ
เคืองกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน โดยมุ่งดี
มุ่งเจริญต่อกัน ด้วยความบริสุทธิ์ และจริงใจ...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่
๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๕

คือให้ความรัก ความเมตตาแก่กัน ให้น้ำใจไมตรีกัน ให้อภัยไม่ถือโทษโกรธ
เคืองกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน โดยมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน
ด้วยความบริสุทธิ์ และจริงใจ...”

ในการที่จะขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผมคิดว่าตรงนี้
สำคัญมาก ทรงเน้นความสำคัญว่า อยู่ที่การให้ ไม่ใช่อยู่ที่การรับ การขับเคลื่อน
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นเรื่องของการให้

พระบรมราโชวาทองค์ที่สาม เป็นพระบรมราโชวาทที่พระราชทานที่
จังหวัดเชียงใหม่ ในพิธีพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้าน เมื่อวันที่
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ความตอนหนึ่งว่า “ในจิตใจของคนไทยทุกคน
มีเชื้อของความดี ที่ได้นำพวกเราทั้งหลายมาอยู่ในฐานะที่มั่นคงที่ก้าวหน้า
ที่เจริญ จนทุกวันนี้ ถ้าเราไม่มีความดีอยู่ในตัว ก็เข้าใจว่าประเทศไทย
ก็คงไม่ได้มีอายุยืนนานเช่นนี้...”

นอกจากนี้ ยังทรงมีพระราชดำรัสที่ทรงเตือนสติพวกเราด้วย เช่น ที่ทรงรับสั่งว่า **“...บรรพบุรุษพวกเราก่อนมีเชื่อของความคิดในจิตใจของท่านอยู่ ถึงได้นำพาประเทศไทยมาให้เรา คราวนี้คนรุ่นเรา เราคงถามตัวเองแล้วว่า เราเพาะเชื่อแห่งความคิดในจิตใจของคนไทยในยุคนี้นี้ได้มากน้อยเท่าใด เพื่อจะได้นำพาประเทศส่งต่อไปให้ลูก ให้หลานเราต่อไปได้ ...”**

ตรงนี้เป็นคำถามใหญ่ที่เราควรรำมาเตือนสติพวกเรากันเองได้ในหลายๆ โอกาส โดยเฉพาะในโอกาสที่เราหยุดนิ่ง โอกาสที่เรากำลังขัดแย้งกันทั้งในใจตนเอง และขัดแย้งกับผู้อื่น บางทีเราอาจจะต้องมารำลึกถึงกระแสพระราชดำรัสองค์นี้

เมื่อปีที่แล้วพวกเราชาวไทยได้ร่วมกันเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติ ๖๐ ปีของพระองค์ท่าน รวมทั้งพระประมุขและประมุขของประเทศต่างๆ ๒๕ ประเทศก็ได้เสด็จฯ มาร่วมเฉลิมฉลองด้วย โดยเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำแด่พระประมุขและประมุขของทั้ง ๒๕ ประเทศ ซึ่งในโอกาสนั้น พระราชาธิบดีของประเทศบรูไนได้ทรงเป็นตัวแทนของเหล่าพระประมุขและประมุขประเทศต่าง ๆ โดยมีกระแสพระราชดำรัสถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทางกระทรวงต่างประเทศได้แปลเป็นภาษาไทย และผมคัดลอกมาจากหนังสือพิมพ์มติชน ในคำแปลนั้นกล่าวไว้ว่า **“...ฝ่าพระบาททรงอยู่เคียงข้างพสกนิกรของพระองค์ และทรงร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชนชาวไทยตลอดมา...”** อันนี้คือสิ่งที่กษัตริย์บรูไนได้มองเห็นว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงอยู่เคียงข้างพสกนิกรของพระองค์และทรงร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชนชาวไทยตลอดมา

อีกตอนหนึ่ง กล่าวว่า **“...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น**

ศูนย์รวมแห่งแรงบันดาลใจให้แก่ประชาชนของพระองค์ตลอดมา ไม่ว่าจะ
เป็นด้านวิชาการ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่การที่ทรงเป็นแบบอย่าง
ที่เรียบง่ายของการเป็นพ่อผู้มีแต่ความรักและเสียสละเพื่อลูก...”

“...พ่อบาการงอยู่เคียงข้างพสกนิกรของพระองค์
และทรงร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชนชาวไทยตลอดมา...
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศูนย์รวมแห่งแรงบันดาลใจ
ให้แก่ประชาชนของพระองค์ตลอดมา
ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ศิลปะ วิทยาศาสตร์
หรือแม้แต่การที่ทรงเป็นแบบอย่างที่เรียบง่าย
ของการเป็นพ่อผู้มีแต่ความรักและเสียสละเพื่อลูก...”

พระราชดำรัสถวายพระพร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไน

๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็นศูนย์รวมแห่งแรงบันดาลใจ
ใจ ผมคิดว่าในใจของพวกเราทุกคนก็ได้แรงบันดาลใจจากพระองค์ท่าน
ที่จะทำความดีเพื่อส่วนรวม ตัวอย่างเช่น ผมเคยสัมภาษณ์ครูดีเด่นอยู่กลุ่ม
หนึ่ง ๑๐ กว่าท่าน มีท่านหนึ่งเป็นครูผู้หญิง บ้านเดิมอยู่แถวนนทบุรี
จบ ปวส.สูงเท่านั้น ได้รับการบรรจุที่จังหวัดเชียงราย จำต้องจากบ้านเกิด
ไปอยู่จังหวัดเชียงราย โดยโรงเรียนอยู่ใกล้โรงพยาบาลเชียงราย
ประชานุเคราะห์ ครูท่านนี้ได้เล่าให้ฟังว่า ได้แรงบันดาลใจจากที่ได้ประสบ
พบเห็นพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่คราว

ที่ประเทศไทยยังมีการรบราภกับคอมมิวนิสต์ในป่า โดยในตอนเย็นจะมี เฮลิคอปเตอร์นำอาหารตำรวจ ที่บาดเจ็บมาส่งที่โรงพยาบาลเซียงราย เขามีที่สำหรับเฮลิคอปเตอร์ลง แล้วตอนเฮลิคอปเตอร์จะลงก็สังเกตเห็นว่า ทำไมคนเซียงรายจึงวิ่งกรูกันไปที่เฮลิคอปเตอร์ ไปมุงกันแบบไทยมุง มีอยู่ วันหนึ่งก็ตามไปด้วย ตามไปดูว่ามีอะไรน่าดู ครูท่านนั้นกล่าวว่า ได้ไปเห็น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงช่วยอุ้มทหาร ตำรวจที่บาดเจ็บนำมา ใส่แคร่ เพื่อจะนำเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล จึงเกิดแรงดลใจในบัดนั้น เลยว่า ขนาดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงลงมาช่วยทหารตำรวจ ที่บาดเจ็บ จึงถืออันนี้เป็นแบบอย่าง โดยตั้งใจว่าจะเป็นครูที่ดีที่สุดให้ได้ แล้วครูท่านนี้ก็เล่าว่า ตอนที่ได้เป็นครูดีเด่น ตอนนั้นก็อายุมาก เกือบเกษียณแล้ว ท่านบอกว่า **“๓๐-๔๐ ปีที่ผ่านมา ดิฉันผ่านร้อนผ่านหนาวมาเยอะ แต่ทุกครั้งที่เจออุปสรรค ทุกครั้งที่รู้สึกท้อถอย ก็จะมีภาพในวันที่ได้ไปเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอุ้มทหารตำรวจที่บาดเจ็บ ก็เกิดกำลังใจขึ้นมา และอยู่ในชีวิตครูได้จนกระทั่งได้ครูดีเด่น”**

ผมคิดว่า ที่พระราชชาติปิติแห่งบูรใหม่มีรับสั่งในวันนั้นว่า ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งแรงบันดาลใจให้แก่ประชาชนของพระองค์ตลอดมา ผมคิดว่า ตรงนี้มีคุณค่ามหาศาลอย่างมาก

มีอีกตัวอย่างหนึ่งคือ ก่อนสิ้นปีที่แล้ว หลังออกพรรษา เพื่อนผมชวนไปทอดกฐินที่วัดแห่งหนึ่ง ที่ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี เป็นวัดที่อยู่ไกล ปีนเทียง ระหว่างที่รอพระลงมารับกฐิน ผมก็นั่งรอกับชาวบ้าน แล้วก็ มีคุณตา คุณยาย สองคน ยิ้มแย้มแจ่มใส ท่านเล่าให้ฟังว่า อยู่กินกันมาหลายสิบปี มีลูก ๗-๘ คน มีหลานเกือบ ๔๐ กว่าคน ผมก็ถามว่า คุณตา รู้จักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไหม แก่หัวเราะแล้วบอกว่า ตาใช้เศรษฐกิจพอเพียงมาก่อนที่พระเจ้าอยู่หัวจะสอนตาอีก คือ ใช้ก่อนปี ๒๕๕๒ นะครับ

ความหมายของคุณตา แล้วก็เมื่อ ๒ ปีที่แล้ว อบต. เขาจะมาให้รางวัล
ที่หนึ่งกับตา บอกว่าที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตเพราะใช้ปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง แล้วแกก็หัวเราะใหญ่

เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เราเห็นหรือรู้สึกได้ว่า จริงๆ ที่**พระเจ้า**
อยู่หัวทรงรวบรวมความคิดต่างๆ อย่างเป็นระบบนี้ เป็นไปอย่าง
ถี่ถ้วนและรอบคอบมาก ในปรัชญา นี้ เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว แล้วก็มีความ
คุณายเป็นตัวอย่าง มีคนไทยได้ประพฤติปฏิบัติอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงว่า

ยังมีคนไทยอีกมากที่เดี๋ยวที่ยังไม่เข้าใจ ยังไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจและยังไม่ได้นำไปปฏิบัติ เราอยากเห็นชีวิตเพื่อนร่วมชาติของเราเหมือนชีวิตคุณตาคุณยาย มีความสุขกับลูกกับหลาน มีความสุขกับตัวเอง มีความสุขในความเป็นไทย เป็นชาวบ้านท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

ดังนั้น **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**จึงอยู่ที่พวกเรา ถ้าพวกเราเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ที่จะได้ในการนำมาประยุกต์ใช้แล้ว ผมเชื่อว่าปรัชญาฯ นี้จะมีประโยชน์อย่างมากมายมหาศาล และที่สุดแล้ว ก็จะไปเกิดอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ อันช่วยส่งผลให้ประเทศชาติของเรา มีความสุข ความมั่นคงอย่างยั่งยืนสืบไป

ขอพระองค์ทรงรับ

“

...ในการพัฒนาประเทศนั้น
ถ้าเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน
คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัด
ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา
เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว
จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ
ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและประหยัดนั้น
ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว
และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...

”

พระบรมราชาธิวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗

เส้นทางสู่...**ความพอเพียง**

ถนนที่คุณสามารถก้าวเดินไปได้อย่างมั่นใจ
เพื่อความสมดุลแห่งชีวิต
และความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๙๖๒ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๐-๔๐๘๕ ต่อ ๑๓๐๓-๕ หรือ ๒๔๐๗

โทรสาร ๐-๒๖๒๘-๒๘๔๖ www.nesdb.go.th